

શ્રી પ્રગાટ પુરુષોત્તમ (સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય) - બાદરણા-બાકરોલ સંસ્થાના
સમર્પણ શ્રી પ્રગાટ પુરુષોત્તમ સાતસંગ મંડળનું ત્રિમાસિક મુખ્યપત્ર તથા
શ્રી જાહ્નાભાઈ અધિકારી મંદિર ટ્રસ્ટ, શ્રી બહુવિધા પીઠ- બાકરોલ દ્વારા પ્રકાશિત

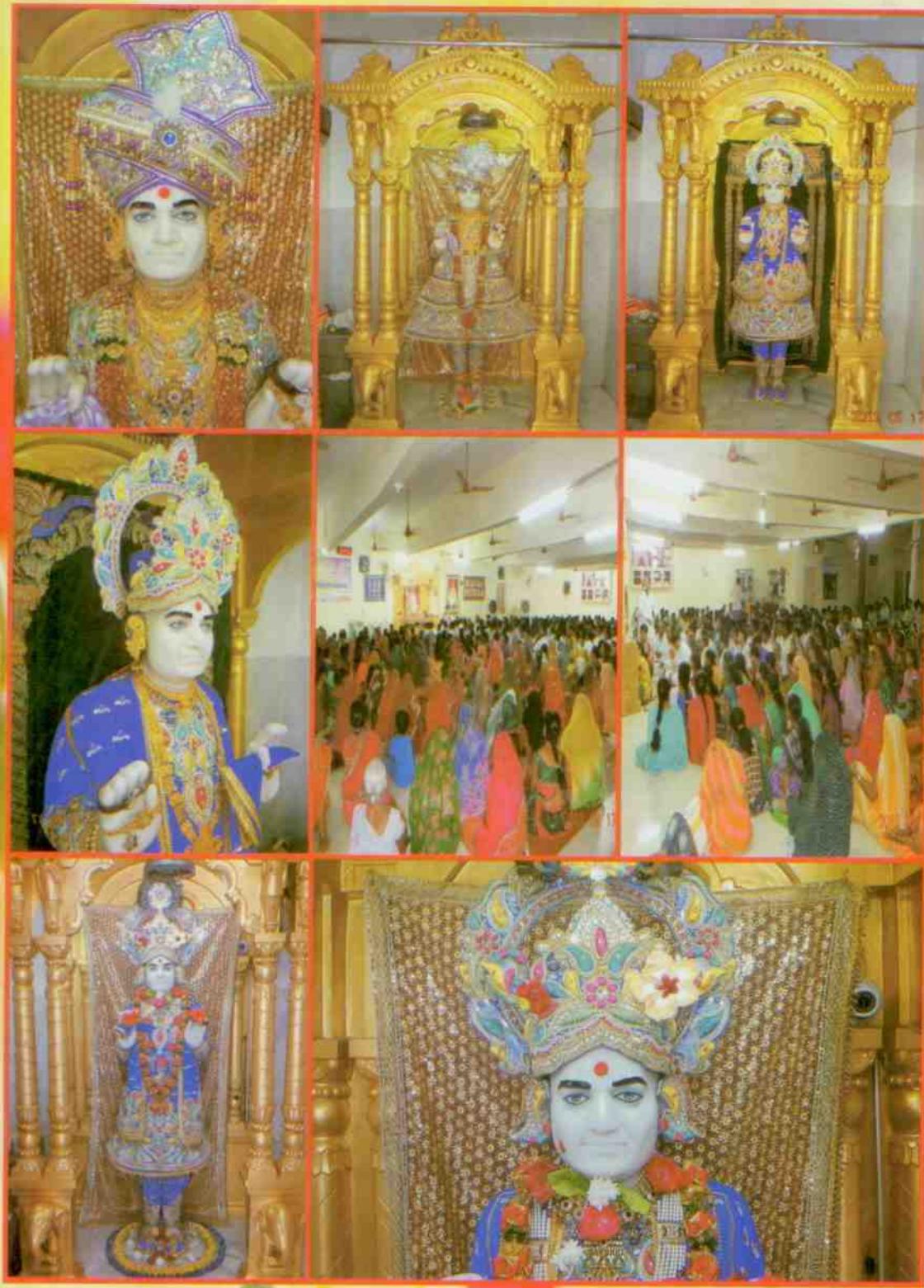
શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ

પ્રગાટ ઉપાસના

વર્ષ: ૨, અંક: ૪, ઓગષ્ટ-સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબર ૨૦૧૩

શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન - શ્રી નારાયણ મુનિ ભગવાન

તા. ૧૬/૧૭-૫-૨૦૧૩ શ્રી બાકરોલ ધામમાં ઉજવાયેલ ૪૨ મો મૂર્તિ પ્રતિકા હિન સમૈયો

॥ પ્રગટ શ્રી ડાહ્યાભાઈ મહારાજ ॥

શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ

પ્રગટ ઉપાસના

વર્ષ : ૦૨, અંક : ૦૪

ઓગષ્ટ, સપ્ટેમ્બર, ઓક્ટોબર - ૨૦૧૩

સંવત : ૨૦૯૮

તંત્રી : શ્રી ડાહ્યાભાઈ મહારાજ મંદિર ટ્રસ્ટ

લવાજમ :

વાર્ષિક : ૧૦૦/-

છૂટક અંક : ૨૫/-

મુખ્ય પત્ર વ્યવહાર માટે સંપર્ક :

શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ મંદિર

શ્રી પુરુષોત્તમ નિવાસ (ટાપર)

મુ.પો. બાકરોલ, તા.જી. આણંદ.

પિન : ૩૮૮ ૩૧૫

ફોન : (૦૨૬૯૨) ૨૩૮૧૭૩

મોબાઇલ : ૯૪૨૭૦ ૬૩૨૭૧

Website : pragatpurushottam.org

email : pragatpurushottambakrol@yahoo.co.in

દેહના સંબંધીની અમતા ન રાખવી.

પ્રગટ જાન

અવતરેલા કરતાં
પ્રગટેલામાં વધારે કિમત
જે અવતરેલામાં ભક્ત
જોડે રાખવા પડે અને
પ્રગટેલામાં તો ભક્ત અને
ભગવાન બંને હોય માટે.

- શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન.

પ્રગટ ભજન

(સગ : ખરજુ મુખજો મારી, અવગુણ તો અપરંપાર છે...)
ખરજુ મુખજો મારી... પુરુષોત્તમ રાય...
બાદાળના ગીરધારી... પુરુષોત્તમ રાય...
બાકરોલના ગીરધારી... પુરુષોત્તમ રાય... ટેક
વારી મારી પ્રીત પુરાણી, રાય ઊ જાણી,
મારા જીવનના ચુડાની... પુરુષોત્તમ રાય. ખરજુ..
મનગમતા શાળગાર સજુને દર્શન તમે ટેજો,
મારા હૃદય કભળમાં રહેજો... પુરુષોત્તમ રાય. ખરજુ..
મૃતી સામુ જોવા રહેજો, અંદ મુખડા રહેજો,
ભૂલ પડે તો રહેજો... પુરુષોત્તમ રાય. ખરજુ..
કીર્તન બાંદી કીર્તન તમારી, મૃતી લાગે ઘારી,
તમે સહાય કરજો મારી... પુરુષોત્તમ રાય. ખરજુ..
પ્રગટ થઈને પાસે રહેજો, બાંદી રૂ પીવડાવજો,
ખા તનદું પાવન કરજો... પુરુષોત્તમ રાય. ખરજુ..
ગોરધનભાઈના જીવન સાર વંદન વાર ઇજાર,
મારા હૈથા કેરા હાર... પુરુષોત્તમ રાય. ખરજુ..

(અનુષ્ટાપ)

અક્ષરાત્મા પરીબ્રહ્મ, પુરણ પુરુષોત્તમ
વિનવું હથ જોડીને, સહાય કરજો સદા.

શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશનું લવાજમ ભરવાનાં ડેકાણાં

- (૧) ભાદરણ - શ્રી પુરુષોત્તમ નારાયણ મંદિર, હે. લશ્મીકૂર્ઝ, મું.પો. ભાદરણ, તા.જી. આણંદ,
પિન : ૩૮૮ ૫૩૦, ફોન : (૦૨૬૯૬) ૨૮૮૩૧૩
- (૨) બાકરોલ - શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ મંદિર, “ભ્રમ્બિદ્ધા પીઠ”, શ્રી પુરુષોત્તમ નિવાસ, (ટાપર),
મું.પો. બાકરોલ, તા.જી. આણંદ, પિન : ૩૮૮ ૩૧૫,
ફોન : (૦૨૬૯૨) ૨૩૮૧૭૩, મોબાઇલ : ૯૪૨૭૦ ૬૩૨૭૧
- (૩) અમદાવાદ - શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ મંદિર, “અક્ષર ભુવન”, છોટાલાલની ધર્મશાળા સામે, શાહપુર
દરવાજા બહાર, અમદાવાદ. પિન : ૩૮૦ ૦૦૪, ફોન : (૦૭૯) ૨૫૬૦૦૩૦૭

શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ ત્રિમાસિકના લેખકોને સૂચના :

૧. ભાદરણ - બાકરોલ સંસ્થાની ભક્તિ વધારતા, જીવનલક્ષી તથા સંપ્રદાયમાં ઉપાસના દઢ કરતા લેખો
સ્વીકારવામાં આવશે.
૨. કોઈપણ જાતના વ્યક્તિગત આક્ષેપો - નિંદા કે ટીકાવાળા કે કોઈપણ ધર્મ બાબત ટીકા કરતા લેખો
લેવામાં આવશે નહિ.
૩. ત્રિમાસિકમાં મોકલવા માટેના લેખો સ્વચ્છ અને કાગળની એક બાજુએ શાહીથી શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ
મંદિર - બાકરોલ ખાતે જ લખી મોકલવા અથવા email કરવા.
૪. લેખો સુધારવા, વધારવાનો હક્ક તંત્રી મંડળને રહેશે. પ્રકાશિત નહિ થયેલા લેખો પાછા મોકલવામાં
આવશે નહિ.

શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ વાંચકોને અનુરોધ

૧. દર ત્રીજે મહિને ત્રીજુ તારીખે અંક પ્રસિદ્ધ થશે.
૨. અંક ન મળે તો મુખ્ય પત્ર વ્યવહાર માટેનાં સરનામે પત્ર લખવો.
૩. નવેમ્બર થી ઓક્ટોબર સુધીનું લવાજમ વર્ષ ગણાય છે.
૪. ગમે તે મહિનાથી લવાજમ સ્વીકારાય છે, પરંતુ અંકો નવેમ્બર થી ઓક્ટોબર સુધીના લેવાના રહેશે.
૫. અંકો મોકલવાની જે વ્યવસ્થા સંસ્થા કરે તે માન્ય રાખવાની રહેશે.

આ ત્રિમાસિકનો કેવળ નિર્મળ હેતુ શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ (સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય) - ભાદરણ -
બાકરોલ સંસ્થાના સિદ્ધાંત, જ્ઞાન તથા વિશેષ અક્ષરાતીત પ્રગટ પુરુષોત્તમ શ્રી ડાખાભાઈ મહારાજ, ભાદરણ
સંસ્થાના આધ સ્થાપકશ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન તથા શ્રી નારાયણ મુનિ ભગવાનનું પ્રગટનું જ્ઞાન પ્રસારવાનો
તેમજ હરિભક્તને ઉપાસના મક્કમ રહે અને તેઓશ્રીની જ ભક્તિમાં દિન-પ્રતિદિન આગળ વધાય અને પ્રગટ
પ્રભુશ્રીના જ્ઞાનનો શ્રવણ, મનન, લિંગિદ્યાસ કરીને આખરે તેમનો સાક્ષાત્કાર થાય તે જ છે. સઘળાં દાનોમાં
વિધાદાન અને વિધાદાનોમાં ભ્રમ્બિદ્ધા દાન શ્રેષ્ઠ છે. તો સદર હવેથી નિયમિત પ્રકાશિત થનાર ત્રિમાસિકમાં
આપનો વિચાર, અભિપ્રાય, પ્રેરણા, પરચા, સૂચના, જ્ઞાન, વિજ્ઞાન અને અનુભવનું જ્ઞાન જે કંઈ બને તે જરૂર
મોકલી આપવા હૃપા કરશો. વળી, આપના છારે સારા માઠ પ્રસંગે ત્રિમાસિકને જરૂર ચાદ કરશો.
એ જ વિનંતી છે.

તંત્રી મંડળ
શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ

વિધયને સુખે સુખીયો છે તે દેહાભિમાની છે.

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	લેખની વિગત	લેખક/સંકલનકર્તા નું નામ	પાન નંબર
૧.	શ્રી પુરુષોત્તમ લીલાસાગર તરંગ: ૧૩-૧૪નું વિશેષણ	શ્રી રમેશભાઈ શંકરલાલ પટેલ	4-6
૨.	શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ (સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાય) - ભાદરણ, બાકોલ સંસ્થાની સર્વોપરી વિશેષતાઓ અંતર્ગત - પંચ વર્તમાનની દફ્તામાં સર્વોપરીતા લેખાંક-૪	શ્રી અંબુભાઈ કાગુભાઈ રાહવા	7-10
૩.	શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાનનો એક હેતુ - શુદ્ધ એકાંતિક ધર્મ પાળવો અને પ્રવર્તાવિવો અંતર્ગત - ધર્મ. લેખાંક: ૫	શ્રી નવિનભાઈ કનુભાઈ રાહવા	11-15
૪.	સુખ-દુઃખ વિશે ચિંતન લેખાંક: ૧	શ્રી પ્રવિણભાઈ ચંદુભાઈ રાહવા	16-22
૫.	શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાન સત્તસંગને વિશે સદાય પ્રગટ છે. શ્રી હરિચરિત્રામૃતસાગરને આધારે ચિંતન.	શ્રીમતી મનિષાબેન ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલ	23-25
૬.	ધમણ જેવું જીવન જીવીને માત્ર શ્વાસોશ્વાસ પૂરા કરવાનો શો અર્થ? દેહાભિમાન વિશે ચિંતન.	શ્રી મનહરભાઈ ચંદુભાઈ રાહવા	25-26
૭.	ભગવાનની વાતો.	શ્રીમતી નિશાબેન મહેશભાઈ પટેલ	27-28
૮.	આપણી જેવના	શ્રી ભગવાનભાઈ છગનલાલ પ્રજાપતિ	29
૯.	ભગવાનના મહિમાની સમજ	કુમારી વંદનાબેન દિનુભાઈ રાહવા	30-31
૧૦	શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાનનું બાળપણ	ચિ. પાર્થ વિક્રમભાઈ રાહવા	31
૧૧	શ્રી પ્રગટ ભગવાનના પરચા	-શ્રી કનુભાઈ સૂર્યોકાન્ત વડીલ -શ્રીમતી ગીતાબેન હિતુભાઈ પટેલ	32

**નોંધ: આ અંક સાથે આપનું પુરુષોત્તમ પ્રકાશ
ત્રિ-ભાસીકનું લવાજમ પૂર્ણ થયેલ છે.
નવા વર્ષથી લવાજમ રૂ.૧૦૦/- ભરી
આવાજ આદ્યાત્મિક લેખોના સહભાગી થશો.**

શ્રી પુરુષોત્તમ લીલા સાગર તરંગ-૧૩-૧૪ નું વિશ્લેષણ

લેખક:- રમેશભાઈ શંકરલાલ પટેલ (અમદાવાદ)

નોંધ :- શ્રી પ્રગાટ પુરુષોત્તમના આત્મિતજ્ઞનોએ તરંગ-૧૩-૧૪ (ગધમાં) નું નિત્ય પઠન કરવું અને તે પ્રમાણે જીવન જીવન - લી. તંત્રી મંડળ

પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાનના સ્વરૂપ શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન બાદરણાવાળાની લીલા ચરિત્ર વર્ણિવતા પુસ્તક શ્રી પુરુષોત્તમ લીલા સાગર તરંગ-૧૩ તથા તરંગ-૧૪ નું વિશ્લેષણ કરતાં અંતરમાં અનહં આનંદ અનુભવું છું. ભગવાનના લીલા ચરિત્ર સંભારી રાખવાની આપણાને ખાસ આજા છે. તેમાં આપણું કલ્યાણ સમાચેલ છે. તેથી ભગવાનના લીલા ચરિત્ર અવશ્ય સંભારી રાખવા. તરંગ-૧૩માં શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન શિનોર ગામે ગયેલ ત્યાં પારાવાર જ્ઞાન કરેલ તેનું વર્ણિન છે. આ તરંગમાં ભક્તિ કરવામાં ઝડપથી આગળ વધવા માટે અપાર જ્ઞાન કરેલ છે. તે જોઈએ.

તરંગ-૧૩

વસંતતિલકા

શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન શિનોર ગામે ભક્તોના આમંત્રણાને માન આપી ગયેલા ત્યારે શિનોર ગામમાં જે વચનો કહેલા તે વચનો ભક્તોને સાર ચાદ રાખી મનમાં વિચાર કરવાનો કહેલ છે તો તમોને અખંડ સુખ થશે જે નીચે મુજબ છે.

ચોપાઈ

મોક્ષ માર્ગ માટેના હિન્દુ ધર્મમાં અનેક પુસ્તકો છે. તેમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણનું

વચનામૃત મુખ્ય શાસ્ત્ર છે. મોક્ષ માર્ગમાં તમામ શાસ્ત્રોનો સાર વચનામૃતમાં સમાવેશ કરવામાં આયેલ છે. શ્રી પુરુષોત્તમ લીલા સાગર-તરંગ ૧૩માં વચનામૃતનો પણ સારમાં સાર લખેલ છે. જે ટૂંકમાં શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાનને અહીં વર્ણિન કરેલ છે. જે નીચે મુજબ છે.

આ પંચભૂતનો દેહ આપણું ઘર છે. આપણો આત્મા અંદર રહે છે. પ્રભુ રૂપી માલ મિલકત તેની અંદર છે. તેમાં અખંડ વૃત્તિ રાખવાની ભગવાને આશા કરી છે. એવી દઢ પાકી સમજણ જ્યારે થશે ત્યારે દુનિયામાં ગમે તે સ્થાને જશો તો ભગવાનનું ધામ તમારી સાથે જ મનાશો.

જ્યાં જશો ત્યાં ભગવાન પાસે જ છે તેવો અનુભવ થશે. આવી સમજણ જ્યાં સુધી નથી ત્યાં સુધી આપણું મન સુખ માટે વલખાં મારે છે. છતાં ભગવાનનું સુખ તેને આવતું નથી. આવા સમયે આપણાને મળેલ ભગવાનના સ્વરૂપનું મનમાં દ્યાન ધરો. પ્રગાટ ભગવાન મળ્યા ત્યારે કોઈ સાધન તપ, તીરથ, યોગ, ચઙ્ગ કોઈ સાધન કરવાનું બાકી રહેતું નથી. તેના ફળ સ્વરૂપે જ પ્રગાટ ભગવાન મળ્યા છે. તેને આપણા હૃદયમાં અખંડ ધારવા તથા સતત તેની સામે જોઈ રહેવું.

આમાં ભગવાન સામું જોઈ રહેવાનો સતત અભ્યાસ રાખો તો તમને તેનો આનંદ સદ્ગ્રાહ આવશે. ભગવાને દખાંત આપીને સમજાવ્યું છે કે,

ખેતી કરતા ખેડૂતને ખેતીમાં આનંદ છે. વેપારીને વેપાર-ધંધામાં આનંદ છે. દરેક માણસ પોતાના કામ ધંધા નોકરીમાં અલ મસ્ત રહે છે. તેમાં આનંદ મેળવે છે તેવી રીતે ભગવાનનો ભક્ત રાત દિવસ ભગવાનને મનમાં ધારે ને સંભારે તેનો આનંદ આવે તેનો અભ્યાસ કરવાનું આપણાને ભગવાને આજ્ઞા કરી છે. આમ દ્યાન કરતાં કરતાં થાકે નહીં-અકળાય નહીં તેને ભગવાને સાચા ભક્તની વ્યાખ્યામાં સમાવેશ કર્યો છે. આમ ભગવાનનો દ્યાન ધરતાં તમને નિત્ય નવા નવા અનુભવો થશે તેમજ ભગવાન પણ તમારી આ લોક પરલોકમાં જરૂર ખબર રાખશે તેવો અનુભવ પ્રત્યક્ષ થશે.

બીજુ વાત મહારાજે આ તરંગ-૧૩માં અક્ષરધામના મુક્ત સાથે હેત ન કરવાની આજ્ઞા કરી છે. તેને ઉત્તમ પ્રકારના મુક્ત થયામાં વિદ્યનરૂપ ગણોલ છે. મુક્ત વૃત્તિના ભગવાન આત્મા ને મુક્ત એમ ત્રણ ભાગ પડાવે છે તેથી મુક્ત સાથે હેત કરતાં ગ્રીજા નંબરનો મુક્ત થાય છે. ઉત્તમ પ્રકારનો મુક્ત થતો નથી. આ વાત જેણે પ્રગટ ભગવાન મજ્યા છે. તેના માટે જ કામની છે. ઉત્તમ મુક્ત થવું તેને મુક્ત સાથે હેત તોડીને ભગવાનમાં અખંડ વૃત્તિ રાખવી તેવી આજ્ઞા કરી છે. (મધ્યમ અને કનિષ્ઠ હરિભક્તોએ તો મુક્ત સાથે હેત કરી અખંડ સંત-સમાગમ કરવાનો છે.)

દેહ રૂપી ધરમાં પ્રભુરૂપી માલમિલકત રહેલ છે. આવી દદ સમજાણ મનમાં રાખી અક્ષરધામ તથા ધાર્મિ ભગવાન આપણી સાથે જ છે. તેંબું સમજુને આપણે રહેવું તેજ સદા સુખીયો છે. તેજ ભક્ત ભગવાનને વ્હાલો છે. આવો ભક્ત જગતના જીવ

પ્રાણીમાત્રાનું કલ્યાણ કરનારો છે. જગતને મંગળકારી છે. તેના દર્શનથી જગતના જીવો પણ સુખી થઈ જાય છે. આવા મુક્તાએ કરવાનું બધુ તેણે કરી લીધુ કહેવાય. જેણે ભગવાન હૃદયમાં રાખ્યા તેની વાત છે. તે માટે જ અભ્યાસ કરીને આગળ વધવું. આવી અનેક વાતો કરીને શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાને ભક્તોને અનહંદ આનંદ આપેલ અને વારંવાર પ્રગટ ભગવાનના સ્વરૂપનું દ્યાન ધરવાનું કહેલ છે.

વસંતતિલકા

આખા દિવસની ભક્તજનોએ દિનચર્યા કર્યા પછી રાત્રીના વિશ્રાબ કરતાં પહેલા શયન કરતાં પહેલાં નયન બંધ કરતાં પહેલાં ભગવાનનું દ્યાન હૃદય મદ્યે ધારીને આંખો બંધ કરી “પ્રગટ પુરુષોત્તમ” મંત્રનું રટણ કરતાં કરતાં વિશ્રાબ કરવો તેવી મહારાજશ્રીની આજ્ઞા છે. તો દરેક ભક્તજનોના કામો કર્યારે પણ અટકતાં નથી.

તરંગ-૧૪

સુરેશ્વર છંદ

શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાને આપણાને હરનિશ-રાત દિવસ ભગવાનનું દ્યાન કરવાનું સાથે ભગવાનનો કર રાખીને કર્મો કરવાની આજ્ઞા કરી છે. એટલે કે જગત પણ શુભ કામો કરો. ખોટા કામો કરતાં ભગવાનનો કર રાખો તો ખોટા કામ આપણાથી થાય નહીં. આ જીવને જનમ મરણાનો ભવ રોગ લાગુ પડેલ છે તે રોગ શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન મટાડીને અક્ષરધામે લઈ જશે.

દોહા

સંવત ૧૯૬૪ના કારતક માસે શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાને જે જે લીલા ચરિત્ર કર્યા તેનો ટૂંકો અહેવાલ વર્ણન નીચે મુજબ છે. જ્યાં જ્યાં પુરુષોત્તમ ભગવાનના ભક્તોનો સમુહ હતો ત્યાં કાગળ લખીને - કંકોતરી લખીને તેડાવ્યા. પાંચ દિવસનો સમૈયો કર્યો. ભાદરણામાં ભગવાને પારાવાર જ્ઞાન કર્યું. આ સમૈયામાં ભગવાને અંતર વૃત્તિ રાખવાની તથા દેહ અને મન સ્થિર રાખીને પ્રગટ ભગવાનની મૂરતી ધારવાનો અભ્યાસ કરવાની આજા કરી. પાંચ દિવસના સમૈયામાંથી સૌ હરિભક્તોને વિદાય કર્યો.

ત્યારપછી માગશર માસની સુદ-૮ ભગવાન નડીયાદ ગયાં. ત્યાં ગોસાઈજુ મહારાજને ધેર વિવાહ નો પ્રસંગ હતો તે દરમ્યાન અકરમાતે વિવાહના મંડપમાં આગ લાગી હાહાકાર ભર્યી ગયો. પણ કોઈને કશું થયું નહિ. ત્યાં હરિ ભક્તો પણ નડીયાદ ભગવાનને ભેગા થઈ ગયા અને સાઈઠ-સીતેર હરિભક્તો ભગવાન સાથે ગયા. આ ભક્ત મંડળી ભગવાન સાથે મહાંમુક્ત શ્રી ઋવેરભાઈના કુવા ઉપર ઓરડી હતી ત્યાં ગયા. ત્યાં મહારાજે સભા કરી અપાર જ્ઞાન કર્યું. તેને દ્વાન રાખીને સાંભળજો. તો તમોને સુખ થશે અને દુઃખ જશો. અને ભગવાન પ્રસન્ન થશો.

ભગવાનના ભગતના ચાર પ્રકાર જેની જુદી જુદી રીતનું અહીં વર્ણન કર્યું છે. (૧) કેવળ અજ્ઞાની (૨) કનિષ્ઠ (૩) મદ્યમ અને (૪) ઉત્તમ. આમ ચાર પ્રકારના ભગત પૈકી કેવળ અજ્ઞાની કે જે

પૃથ્વીના દેશેક પદાર્થોમાં મોહ પામે અને તેમાં જ રચ્યો પચ્યો રહે. આમને આમ મરી જાય તો પણ પૃથ્વીના પદાર્થોમાંથી મોહ ટળતો નથી.

બીજો કનિષ્ઠ જ્ઞાની ભગત જે જાણો છે કે પંચભૂતમાંથી દેહ - (પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, આકાશમાંથી) ભગવાને બનાવેલ છે. ખાંડની ચાસણીના પતાસાનું ઉદાહરણ આપીને મહારાજે સમજાવ્યું. જે પતાસા વાંકા ચુંકા હોય છતાં ગણ્યા લાગે છે. કનિષ્ઠ જ્ઞાની ભગત આનું જાણાપણું રાખે.

મદ્યમ જ્ઞાની ભગત - જીવ, ઈશ્વર, માયા, બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મનો બેદ જાણો તેમાં પાંચ બેદનું મહારાજે વર્ણન કર્યું છે. જીવ દશા હોય ત્યારે દેહનું અભિમાન હોય. ઈશ્વર દશા વાળાને બ્રહ્માંડનું અભિમાન હોય. માયા જે માયિક પદાર્થોનું માન હોય. બ્રહ્મપ ભગત માયા, જીવ, ઈશ્વર ઇપથી પર હોય. પરબ્રહ્મ જે ભગવાનનું વિચરતું પ્રગટ સ્વરૂપ છે. આ પાંચેના બેદ જાણો તે મદ્યમજ્ઞાની ભગત કહેવાય.

ઉત્તમ જ્ઞાની ભગત કોણે કહેવાય તેની વાત મહારાજે કરી છે પોતાના આત્માને અક્ષર માની ને પુરુષોત્તમની ઉપાસના કરે તેમજ પ્રગટ ભગવાનનું જ ભજન કરે. રાત દિવસ પ્રગટ ભગવાન સાથે મન જોડી રાખે તે ઉત્તમ જ્ઞાની ભગત કહેવાય.

એમ ઉપરોક્ત તરંગ-૧૩-૧૪માં શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાને ભારે જ્ઞાન કર્યું તેનો મહિમા અપરંપાર છે. તે સંભારી રાખીએ તો આપણું જીવન ઘન્ય ઘન્ય બની જાય એવું મહાત્મ્ય જાણાયું.

કમશા :

શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ (સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય)

ભાદરણ-બાકરોલ સંસ્થાની સર્વોપરી વિશેષતાઓ... લેખાંક-૪

લેખક :- શ્રી અંબુભાઈ કાગુલાઈ રાઠવા (અમદાવાદ)

સર્વોપરી વિશેષતાઓ :-

- (૧) “જયશ્રી પુરુષોત્તમ” મહામંત્રની સર્વોપરીતા.
- (૨) જ્ઞાન-વિજ્ઞાનની સર્વોપરિલા
 - નિવૃત્તિ ધર્મ માર્ગ - નિર્વિકલ્પ જ્ઞાન માર્ગ
 - દદ્ધા દેહ દેવળમાં દેવ (ભગવાન)
- (૩) હરિ ભક્તોના લાડ-કોડ પુરા કરવામાં સર્વોપરીતા.
- (૪) ગૃહસ્થાશ્રમીનું સાકેટમ કર્ત્યાણ વિશે.
- (૫) પંચ વર્તમાનની દઢતામાં સર્વોપરીતા.
 - (મુક્તની શિક્ષાપત્રી તથા ગુરુજ્ઞાન ગીતાના આધારે)
- (૬) ધ્યાન, ધારણા- સગાધીરૂપ ચમટકાર વિશે.
 - અગાઉ આપણે ઉપરોક્ત (૧) થી (૪) મુદ્દા જોઈ ગયા. હવે, મુદ્દો
- (૭) પંચ વર્તમાનની દઢતામાં સર્વોપરીતા :
- (૧) સવિકલ્પ પંચ વર્તમાન
- (૨) નિર્વિકલ્પ પંચ વર્તમાન

* (૧) સવિકલ્પ પંચ વર્તમાન :- દારુ-માટી, ચોરી, વ્યબિચાર, અહિસા, વટલાવું - વટલાવવું નહિ.

પૂર્ણ પુરુષોત્તમ (સહજાનંદ સ્વામી) એ સંપ્રદાયની સ્થાપના કરી એકાંતિક ધર્મ પ્રવર્તિવયા આન્ત્રેશ્વરીનોના હિત માટે વર્તવાના નિયમો રૂપે “શિક્ષાપત્રી” દ્વારા ચારે વણાશ્રમ માટે રાજા, ગૃહી, ત્યાગી, સાધુ અને સધ્વા-વિધ્વા બહેનો સહિતને વર્તવા માટે સવિકલ્પના પંચ વર્તમાન તથા સામાન્ય નિયમો આપ્યા. જેને સંપ્રદાયમાં અતિ આર્દ્ધશી - આદરથી પાલન કરવામાં આવે છે.

(૨) નિર્વિકલ્પ પંચ વર્તમાન :- નિષ્કામ, નિલોભ, નિસ્ત્વાદ, નિસ્નેહ, નિર્માન.

પ્રગટ પુરુષોત્તમ (શ્રી સહજાનંદ સ્વામી) આ પંચ વર્તમાનરૂપી સ્થંભ સત્સંગમાં રોપીયા છે. જે પંચવર્તમાનનો સત્સંગી જીવનમાં પાલન થાય છે

તેથી સત્સંગરૂપી ધ્રીમાર્ગ સહિ સલામત રહે છે એ સિદ્ધાંત વાત છે

પરંતુ આ વાત આ નિષ્કામાદિક પંચ વર્તમાન સંપ્રદાયમાં ત્યાગી, સાધુ-સંતો પુરતી સિમિત રહી. જ્યારે ગૃહસ્થાશ્રમી હરિ ભક્તો માટે સવિકલ્પના પંચ વર્તમાન અને અગિયાર નિયમ એટલા જ પાળવા એવી માન્યતામાં નિર્વિકલ્પ પંચ વર્તમાન ગૃહસ્થી હિરિબક્તો માટે ગૌણ રહ્યા.

અચ્છામાર્ગ - અક્ષરભૂક્ત માટે વર્તવાના નિયમો :-
 પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભાદરણ-બાકરોલ સંસ્થા (શ્રી પુરુષોત્તમ મહારાજ) ગૃહસ્થાશ્રમમાં ભગવાન પ્રગટ થયા. ત્યારથી નિર્વિકલ્પના પંચ વર્તમાન ખરેખર ગૃહસ્થાશ્રમી સંતો-મુક્ત-મુમુક્ષુઓ પાલન કરીને પાંચમા અને છન્ના નિશ્ચય પૂર્ણ કરી. નિર્ગુણ અને નિર્વાસિનિક બની ઉત્તમ પ્રકારની પાત્રતા કેળવી, પુરુષોત્તમ ભગવાનની પ્રસન્નતાને પામી, અક્ષરધામના અધિકારી બની શકાય છે તે વર્તમાન કેવી રીતે ગૃહસ્થી પાળવા તેવી વિગતવાર વાતોનું નિરૂપણ શ્રી પુરુષોત્તમ વિજ્ઞાનામૃત, મુક્તની શિક્ષાપત્રી તથા ગુરુ જ્ઞાન ગીતામાં કરવામાં આવેલ છે. જેને સારાંશ આધાર ટૂંકમાં અહીં આપવામાં આવે છે. તેમાં વર્ણન કરવામાં આવેલ વર્તમાન મુજબ ગૃહસ્થ સંતો, મુક્તો, મુમુક્ષુઓએ યથાર્થ પાલન કરવામાં આવે તો પ્રગટ ભગવાનને પામવાની પ્રસન્નતાની પાત્રતાની પ્રાપ્તિ કરી શકાય છે. પરંતુ એના માટે પ્રગટના એકાંતિક સંતના સમાગમ થકી શ્રવણ કરવાથી તથા તેનું જીવનમાં પાલન કરવાથી પ્રસન્નતા મેળવી શકાય છે. અને એ મુક્તની કક્ષાએ દિવા જેવો, મશાલ જેવો અને વીજળી અને વડવાળળ જેવાની ઉપમા ને પામી શકાય છે.

આ માર્ગમાં વડવાળળ જેવો થથો હોથ પણ ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ સ્થિતિને પામ્યો હોથ ને પ્રગટ પ્રભુશ્રીની પ્રત્યક્ષ સંપૂર્ણ પ્રસન્નતાને પામે છે જેમાં પ્રગટ પુરુષોત્તમ સ્વયમ્ભૂતેમાં અખંડ તેલ ધારા રહ્યા

હોય તે મુક્તને ભગવાન જ કહેવાય. તે દ્વારે સર્વે કલ્યાણ થાય. આ પ્રગટનો પ્રાગટચનો સિદ્ધાંત છે. કંઈ ચાદર ઓઢાળી દઈ ગાઈ ઉપર બેસાડવામાં આવે તેથી ભગવાન કહેવાય નહિ અને પાત્રતા સિવાય ભગવાન થઈ બેસે તો તેને અનંત વિદ્ધન છે. ને તે મરીને બ્રહ્મભૂત થાય છે. તેનાથી કોઈનું કલ્યાણ ન થાય.

(૧) નિષ્કામી વર્તમાન :- વ.મ. ૩૩ શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે “એક નિષ્કામી વર્તમાન દઢ હોય તો તેને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં કોઈ નેકાણે ભગવાનથી છેઠું રહે નહીં.” અને અમારે પણ તે ઉપરથી કોઈ દિવસ હેત ઓછું થાય નહીં. અને જેને તે નિષ્કામી વર્તમાનમાં કાચ્યપ છે ને તે માટે અમારે પાસે રહે છે તો પણ લાખ ગાઉ છેટે છે. અને અમને નિષ્કામી ભક્ત હોય તેના જ હાથ ની કરી સેવા ગમે છે” વ.મ. ૩૩

*શ્રી પુરુષોત્તમ વિજ્ઞાનામૃત (વિજ્ઞાનની વિચારધારા) પાના નં. ૧૨૨-૧૨૩ ના આધારે ગૃહસ્થનું નિષ્કામી વર્તમાન :

ભગવાન બે પ્રકારના (૧) બ્રહ્માંડના ભગવાન (૨) પીડના ભગવાન

(૧) બ્રહ્માંડના ભગવાન:- પૃથ્વી પર વિચરતું પરબ્રહ્મ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનું પ્રગટ સ્વરૂપ, મનુષ્યરૂપે મળેલા પ્રગટ ભગવાન તે બ્રહ્માંડના ભગવાન છે જે ચર્મદિશીએ ઓળખાય ગયા છે. ભાદરણા-બાકરોલ સંસ્થામાં (શ્રી પુરુષોત્તમ મહારાજ, શ્રી નારાયણ મુનિ મહારાજ, પ્રગટ શ્રી ડાખાભાઈ મહારાજ) બ્રહ્માંડના ભગવાન કહેવાય. જે પૂર્વના બીજબળે ઓળખાયા. (ચર્મદિશીએ)

(૨) પીડના ભગવાન :- એના એ પ્રગટ ભગવાન, અંતર્યમીપણે સાકાર સ્વરૂપે અક્ષર આત્મામાં રહ્યા તે પીડના ભગવાન, અને તે દિવ્ય દાસીધી ઓળખાય છે.

બ્રહ્માંડના ભગવાન (પ્રગટ ભગવાન) ની સંપૂર્ણ પ્રસન્નતા માટે તથા પીડના ભગવાનની ઓળખાણ માટે નિષ્કામી વર્તમાન અવશ્ય દઢ કરીને પાળવા જ રહ્યા અને ત્રણ દેહાં (સ્થૂળ, સુદ્રમ, કારણ) તથા ત્રણ અવસ્થામાં (જાગ્રત, સ્વપ્ન),

સુધુસિ) અને ત્રણ ગુણામાં (રજ, તમ, સત્ય) માં મુક્તને કેવી રીતે વર્તુ, કેવી રીતે ગુણ ઓળખવા વિગેરે વિગતવાર રીત તથા તેના લક્ષણોનું વર્ણન કરવામાં આવે છે.

શ્રી પુરુષોત્તમ વિજ્ઞાનામૃતમાં નિષ્કામી વર્તમાન દઢ કરવા માટે ભગવાનના લીલાચરિત્ર સંભારવા અને ઉત્તમ કળ બતાવી છે. તેને ચોગે મૂર્તિ સાંભરે છે, ગુણાથી પર થવાય છે. વૃત્તિ સ્થિર થાય છે. વિષયની પીડા મટીને સુખ શાંતિ થાય છે. અને સ્વી પાસે જવાની વૃત્તિ ઓછી થાય છે. તે ભગવાનના લીલા ચરિત્ર જેવા કે ભગવાન ના સમૈયા, ઉત્સવ, ભજન, કથા-વાર્તા સત્સંગ, મહારાજ ગામભાઈ આવ્યા હોઈ, ગામે ગામ વિચર્યા હોય વિગેરે ભગવાન અને ભગવાનના સંતો હરિભક્તો સહિતની લીલા સંભારવાનો નિત્ય પ્રત્યે અભ્યાસ રાખવો તથા નિષ્કામી વર્તમાન માટે બીજી ઉત્તમ કળ મહારાજનું સર્વોપરી મહાત્મ્ય જાણી પ્રિતિ બાંધવાથી માચાનો પરાભવ થાય છે. તે ગોપીઓના જેવો પ્રેમ પ્રગટ ભગવાન વિશે થાય, ભગવાનના ગમતામાં રહે આજ્ઞા-ઉપાસના શુદ્ધ રાખે તો તેને માચાનો પરાભવ થાય છે. તે ગોપીઓના જેવો પ્રેમ પ્રગટ ભગવાન વિશે થાય ભગવાનના ગમતામાં રહે આજ્ઞા-ઉપાસના શુદ્ધ રાખે તો તેને માચાનો પરાભવ થાય છે.

અક્ષર મુક્ત બની અક્ષરધામના અધિકારી બની મહારાજશ્રીની સંપૂર્ણ પ્રસન્નતા મેળવવા અને પાત્રતા કેળવવા “મુક્તની શિક્ષાપત્રી” અને ગુરુજ્ઞાનગીતા ગધ અને પદ્ધતાં વિગતવાર વર્તવા વિશે જિઃશંક, નિસંશય યુક્ત વાતોનું વર્ણન, ઉર્ચ્ય કોટી જ્ઞાન-વિજ્ઞાન હોઈ, સંસ્થાની આ સર્વોપરી વિશેષતા છે.

વિશેષતા તો નિષ્કામ એટલે કોઈપણ પ્રકારની અંતર કામના નહિ, કોઈ પણ પ્રકાર ઈરચ્છા નહીં. ભલે ને જીવનમાં દુઃખ આવે તો પણ મહારાજશ્રીને કરતા-હરતા જાણો, મહારાજની ઈરચ્છા વગર સુકુ પાંદડું હાલતું નથી. એવો વિશ્વાસ હોઈ અને જીવનમાં શૂળીએ ચડાવ્યો હોઈને સામે મહારાજ ઊભા હોય તો પણ પ્રાર્થના કરે નહીં કે, હે મહારાજ

મને શૂળીના દુઃખ બચાવો એવી કોઈ પણ અંતરમાં દૂર્ધા થાય નહીં. માંગણી કરે નહિ એ સાચુ નિજીકામીપણું છે.

(૨) નિર્માની વર્તમાન :- વ.ગ.મ. ૪૧

“જેને પરમેશ્વર ભજવા હોય તેને ભગવાનની અથવા ભગવાનના ભક્તની સેવા-ચાકરી મને ત્યારે પોતાનું મોટું ભાગ્ય માનીને સેવા કરવી, તે પણ ભગવાનની પ્રસાન્નતાને અર્થે ને પોતાના કલ્યાણને અર્થે ભક્તિએ કરીને જ કરવી, પણ કોઈ વખાણો તે સાર ન કરવી. (ગ.મ.-૪૧)

ભગવાન અને ભગવાનના સંતની આગળ તો જે માન રાખવું તે સારું નથી. ને તેની આગળ તો માનને મુક્કીને દાસાનુદાસ થઈને નિર્માનીપણે વર્તવું તે જ રૂકું છે. (પ. પ)

શ્રી પુરુષોત્તમ વિજ્ઞાનામૃત (જ્ઞાન રસ ગંગા) (પાના નં. ૪) નિવિકલ્પ - (પાઠ)

પોતાને ખાધાપીધાનું, ટાઢ તડકાનું, ઉંઘ વગેરે ઓછું થવા લાગે. જગત પગે લાગે. બધુ સમ થવા માંડે. અંતરમાં ઘાટ સંકલ્પ ના થાય.

સંત હરિબા આગમનથી સુખ વર્તે તેમ મદ્યમ થાય. માન, અપમાન આદિ ધખારો મોંઢ આવે નહિ. ઉપજે અને સમાવે તે સંત અને ના ઉપજે તે મહંત.

સંકલ્પ બા થવા દે તો બ્રહ્મનું સુખ આવે. અંતર વૃત્તિ રાજતા તેજ પ્રગટ થાય. નિર્મણ વૃત્તિ થાય. અનિન બાળે નહિ, જળ બુરાડે નહિ. એમ ગુણ પર વૃત્તિ તુટીને ઘાટ સંકલ્પની લ્હાય બુઝાય ત્યારે હંકમાં વૃત્તિ રહે, ત્યારે નિર્મણ વૃત્તિ થઈ જાય. ત્યારે મારા-તારા, માન-અપમાન એવી કેટલીક લ્હાયો દબાઈ જાય અને હજારો ગુણ આવે.

* ગુરુજ્ઞાન ગીતા :- આધારે નિર્માનીપણું :- (ચોપાઈ) “હું માસ્તરને પાટીદાર, લાગું મહીનો મોટો અમલદાર, મોટા કુળનો કિર્તિમાન, હું તો આ લોકમાં ગુણવાન.

એનું રાખી મન અભિમાન,

કરે ગરીબનું અપમાન. ૧૧

એના આગળ કેફ જણાવી,

કરે અપમાન હું પદ લાવી. ૧૨

તેણે લોભયું એ વર્તમાન,
માટે મોહન ભુલયું ભાન.

પ્રગટનો મિત્ર આપે કાદ માન,
નવ રાખવું તેણે ગુણવાન, ૧૩

એની આગળ છોડવું માન,
તો તો પળાયું વર્ત નિર્માન.
જગત જીવ પ્રતિમાના ભક્ત,
બીજા આશરાવાળા જે જકત. ૧૪

તેની આગળ રાખવું માન,
નવ રાખે તો બગડે કામ,
ઘેટે એટલું રાખવું સાર,
તો તો રાજુ થાય કિરતાર. ૧૫

નિરોભી વર્તમાન :-

* ગુરુજ્ઞાન ગીતા :- (ચોપાઈ)

નિરલોભની સાંભળો વાત,
કરી શ્રી હરિએ જે સાક્ષાત,
દેહ નિર્વાહ કરવા કાજ,
કરવો ઉધમ ન રાખવી લાજ. ૪

જીવ પર્યત પોખય થાય,
એટલો જ ઉધમ કરાય,
વધુ કરે લોપાય વર્તમાન,
સૌ સાલનજો ગુણવાન. ૫

* મુક્તની શિક્ષાપત્રી :-

(૪૩) કરોડ કામ મુક્કીને એક કામ સુધારવું. કહેતાં ભગવાનમાં વૃત્તિ રહેતી હોય, ત્યારે કોઈ કામ બગડતું હોય, ત્યારે તે વખતે બગડવા દેવું. પણ વૃત્તિ તોડીને કામ સુધારવું નહિ.

(૪૫) દેહ ને દેહનાં સંબંધીનું પોખણ થાય જીવતાં સુધી નલે એટલી સંપત હોય, તો લાખ રૂપિયા મળે તો પણ પળવાર પ્રભુ મુકવા નહિ.

(૩૩) લક્ષ્મી ઉપર નજર ન રાખીએ તો લક્ષ્મી આપણે કેડે ફેરા મારે, ને લક્ષ્મી ઉપર નજર રાખીએ તો ભગવાન જાય. ને ભગવાન કેડે લક્ષ્મી જાય માટે ભગવાન રાખવા.

(૪) નિર્ણયેણી વર્તમાન :

* ગુરુજ્ઞાન ગીતા (ચોપાઈ)

હવે નિરસનેહી વર્તમાન,
વર્ણવું તે રાખજો દ્વાન
વગર ખપનો કરવો સહયાસ,
માણસ પદાર્થ જોડે ખાસ.
મન, કર્મ, વચને નિરધાર
તો તો લોપાયું વર્ત જાણો સાર.

મુક્તની શિક્ષાપત્રી :-

પૂછેલા પ્રેરણનો ઉત્તર આપો,
ભેદ તેનો કહું વર્ણવી રે,
ઉપયોગ જેટલો વહેવાર વાતે,
વણ ખપનો ન કાઢો ચચી રે, ક
જાણની વાતે તો શાસ્ત્ર પ્રમાણો,
હા પડે તેમ તે આપવો રે
પણ વધિંહું બોલવું નહિ,
વિચારીને બોલ કાઢવો રે.
બીજા પુરુષ સામું ન જોવું,
ચિત્ત પાતળિયામાં પ્રોવું રે,
બનતા સુધી કુંવારી વૃત્તિ,
રાખી અવશ્યનું જોવું રે, ૪૨
કુંવારી વૃત્તિને વહાલો વરે છે,
શરત રાખવું સમજુ રે.
ત્યારે યોગ સધાય જ ભાઈ
જીતે આસન આણસ તજુ રે. ૪૩
ભર્તજી જેવી દ્વાન કરવી,
જન્મ મરણ લેવરાવવા રે,
દ્વાન તો ડાક્કા થઈને ખાચ,
શાસ્ત્રના શબ્દ જ વિચારવા રે ૫૮.

*શ્રી પુરુષોત્તમ વિજ્ઞાનામૃત :-

વહાલું સગું ભરે, તો પણ હરખ શોક ન થાય.
છોકરાં રમાડવાં, સ્વીની હાંસી મશકરી કરવી ન ગમે.
નિર્સ્વાદી વર્તમાન :-
ગુરુજ્ઞાન ગીતા (ચોપાઈ)
સૂણો નિરસ્વાદીની હવે રીત,
વર્ણવી છે જે પરમ પુનિત,
એક જમણો બે વસ્તુ હોય,
ભેગું કરીને ખાવી સોય. ૬

હોય ઝાડા છપ્પન ભોગ જચારે,
બધુ ભેગું કરી ખાવું ત્વારે,
જુદું જુદું મુખમાં મુકાય,
તો તો નિરસ્વાદી વર્ત લોપાય. ૭
અન્નાદિક આહાર વિશે. (દોહરા)
છપ્પન ભોગ રોગ જાણજો, દુઃખ દાયક છે એહ,
દી ગોળ તીખાં તમ તમાં, ભોજન ખટરસ જેહ. ૨
વિધનકારી જાણવાં, હરિ જોગ ટાણો નિરધાર,
માટે રસના શુતવી, એમ લઘું શાસ્ત્રમોકાર. ૩
મોકળી મૂકે રસના તો, બીજુ મોકળી થાય. ૪
માટે ખટરસ સધણા ત્વાગવા,
અન્ન પાણીથી રાખવો દેહ,
એક જ અન્નનું પ્રાશન કરવું,
જોગ સાધવાવાળા જેહ. ૫
પિંડનો નિશ્ચય કરતાં, જુદી શાક્ષાત. ૬
ખટરસ ભોજન ભેગાં કરીને પાણી નાંખી જે ખાય,
સ્વાદ જુદા જાણો નહિ, ઈન્દ્રિયો સબળ થાય. ૭
જરૂર વ્યાપે દેહમાં, કહું શાસ્ત્રે હરિ નિરગુણ. ૮
અનંત કાળનો મહાવરો, ભોગ છપ્પનનો હતો જેહ,
તેને લાભ્યા નેમમાં એકઠા કરાવી તેહ. ૯

અનંતકાળથી, અનંત જન્મથી જુદા જુદા
વર્ણાશ્રમમાં ભોગ ભોગવાનો ભોગવઠો જીવને
હતો. તે પણ અલગ અલગ સુખ એક સુખ હોય તો
બીજાં માટે દુઃખ હોય, પરંતુ આ ગૃહસ્થાશ્રમમાં
અનંતકાળનો મહાવરો છપ્પન ભોગ ભોગવાનો
હતો તે આ ગૃહસ્થાશ્રમમાં ભોગવી શકાય છે. પરંતુ
તેમાં નિયમ છે. નિયમની બહાર દુઃખદાયક છે
વિષયની પીડા ન હોય છતાં તે વિષય ભોગવા જાય
તો નિર્સ્વાદી વર્તમાન લોખ્યું કહેવાય.

મુક્તની શિક્ષાપત્રી :-

જુભે જેટલા સ્વાદ લઈએ, તેટલા સંકલ્પ ભોગના રે,
ટાંચા ટણે નહિદુઃખ જ દે છે
સ્વાદ કારણ રોગના રે - ૫૫
મનનું અતિશે દુઃખ જ હોય, તે મટે એટલા ભોગવો રે,
વચનામૃતમાં વાક્ય પ્રમાણો,
સરળ મારગ શોધવો રે, ૫૪ (કમશઃ)

આત્મામાં દેહની ગંધ પેશી ગઈ છે.

શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાનનો એક હેતુ-શુદ્ધ એકાંતિક ધર્મ પાઠવો અને પ્રવત્તાવવો અંતર્ગત “ધર્મ” લેખાંક-૫

લેખક :- શ્રી નવિનભાઈ કનુભાઈ રાઠવા (બાકરોલ)

અગાઉ લેખાંક-૪માં આપણે “ધર્મના પ્રકારો” માં પ્રથમ દેહના ધર્મોનું નીરૂપણ કરતાં અગિયાર નિયમોમાંનો પ્રથમ નિયમ - “હિંસા ન કરવી” અંતર્ગત (૧) મન વડે કોઇજું ભૂંકું (અહિત) દીઢું તે મન વડે હિંસા કરી કહેવાય. આ પ્રથમ પ્રકારની હિંસાનું નીરૂપણ સમજુ ગયા. હવે અહીં લેખાંક-૫માં બીજા પ્રકારની હિંસા જે-(૨) વાણીએ (શબ્દ) કરીને કોઇને દુઃખ થાય એવું બોલવું તે વાણીએ કરીને હિંસા કરી કહેવાય. આ મુદ્દાનું વિસ્તૃત નીરૂપણ સમજવા માટે પુરુષ પ્રયત્ન કરીએ

આપણા વેદો ઉપનિષદ્દી “નાદ બ્રહ્મણો રૂપમ्” એમ કહીને અવ્યક્ત શબ્દમાં પણ બ્રહ્મનું સ્વરૂપ રહ્યું છે એમ જણાવે છે વાણીમાં સંસ્કૃતિની સુગંધ છે, વાણીમાં વ્યક્તિની પહેંચાન છે. વાણી એક અમૃત સંજીવની છે. જે મનુષ્યની મૃત થઈ ગયેલી આશાઓને જીવંત કરીને તેને આશાવાદી બનાવે છે. તેથી તો સંત તુલસીદાસ કહે છે કે-
એસી બાનિ બોલીએ, મનકા આપા ખોય ।
ઔરનકુ શીતલ કરે, આપ હું શીતલ હોય ॥

પ્રાચીન સંસ્કૃત સાહિત્યમાં સુપ્રસિદ્ધ ઉક્તિ છે.- “હિત્ત મનોહારિ ચ દુર્લભ વચ: ।” અર્થાત् “હિત કરનાર અને માધુર્ય ઉપજાવનારા વચનો મળવા દુર્લભ છે.” પૂર્વના ઈતિહાસો (રામાયણ, મહાભારત) માં એક શબ્દથી મહાચુદ્ધી થયાં છે. વાણી જ્યારે ભગવાન વિષયક બોલાય ત્યારે પ્રાર્થિના કહેવાય છે, જે અતિ આનંદ ઉપજાવે છે. અને એ જ વાણી જ્યારે શાર્ત સંમત ભાષા પ્રવાહમાં વહે છે ત્યારે તે સુખ સમૃદ્ધિ ઉપજાવે છે. પરંતુ એ જ વાણી જ્યારે અપશબ્દોથી યુક્ત બોલાય ત્યારે કેટલાય જીવોના પ્રાણ હરનારી, અનંત

દુઃખોની જનની અને હિંસા કરાવનારી વાણી બની જાય છે. જેથી ધર્મનો લોપ થાય છે. માટે ભગવાને ધર્મ પાલનમાં દઢ રહેવાય એટલે જ નિયમ આપ્યો છે કે-

* હિંસા ન કરવી.

વાણી(શબ્દ) વડે કોઇ પણ જીવપ્રાણી માત્રની હિંસા ન કરવી.

આધુનિક યુગમાં મનુષ્ય સાધન-સગવડ-સુવિધા સંપન્ન બન્યો છે. પરંતુ સંસ્કાર સંપન્ન નથી થયો. મોટી મોટી પદવીઓ, ઉર્ચય હોદ્દાઓ, ઘંધા, વ્યવસાયના મોભાદાર નામાંકિત વ્યક્તિ કહેવાય તે આજે પોતાની વાણીથી અહંકારના પ્રદર્શનનાં સ્થાન બની ગયા છે. આવા પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓ પોતાનું આગવું અને વિશેષ સ્થાન સિદ્ધ કરવા માટે અન્ય વ્યક્તિનાં અપમાન અને ઉપેક્ષા કરવા પોતાની જીબનો વધુ ઉપયોગ કરે છે. અને કાનનો ઉપયોગ બહુ ઓછા પ્રમાણમાં કરે છે. તેથી તેમની વાણી અન્ય સામાન્ય માણસોને ઠારવાને બદલે બાળવાનું કામ કરે છે. પરિણામે અસંખ્ય નિર્દોષ પ્રજા જાણે અજાણે હિંસામય કાર્યો કરવા પ્રેરાય છે. પરિણામે આપણે તો પ્રગટ ભગવાનના આશ્રિતો છીએ એટલે જે-તે સમયમાં ભગવાને આપણને આપેલ નિયમોનું અનુસંધાન નિરંતર સાથે રાખવું. આવા સંજોગોમાં આપણે મુક્તની શિક્ષાપત્રી કલમ-૪૦ ને યાદ કરવું.

“બહુ વખત મોટા પુરુષ ખરા ખોટા જે જે બોલ બોલે તે બીજાના જીવમાં પેસી જાય. ને સાચા થઈને તેમ માનીને તેમ વર્તવા લાગે માટે મોટાને સાચું બોલવું. હાંશી મશકરીમાં પણ જુહું ન બોલવું. શાલ્ય રાખવી (મુક્તની શિક્ષાપત્રી -૪૦)”

આપણે આપણી વાણી(શબ્દ) થી કોઈ જુવ પ્રાણી માત્રની જાણે અજાણે હિંસા ન કરી દઈએ. એટલા માટે ભગવાને આપણને આજા કરી છે જેનું અનુસંધાન સતત રાખવું.

ભગવાને આપણને સર્વોત્તમ મનુષ્યનો દેહ આપ્યો. તેમાં આંખ, કાન, નાક ને બે આપ્યાં છે પણ તેને એક એક જ કામ કરવાનું સોચ્યું છે. પરંતુ જુબ એક જ આપી છે છતાં તેને બે કામ સોચ્યાં છે. એક વાદ કરવાનું (બોલવાનું) અને બીજું સ્વાદ કરવાનું. આ બન્ને કામમાં દ્વાન ન રાખીએ તો મુશ્કેલી ઉભી થાય. જો વાદ કરવામાં (બોલવામાં) દ્વાન ન રાખીએ તો ઝડપાઓ થાય, સંબંધો બગડે અને અંતે હિંસા થાય અને સ્વાદ પેટ બગાડે, શરીર બગાડે, મન બગાડે, અંતઃકરણ બગાડે અંતે જુવનું બગાડે, માટે આપણે હેંબેશા બોલવામાં અને ખાવામાં ખૂબ જ દ્વાન રાખવું. અને આપણે તો આત્મંતિક કલ્યાણ કરવા માટે આ સમે દેહ ધર્યો છે. તો શ્રી પુરુષોત્તમ વિજાનામૃત ના પ્રારંભને તો આપણાથી ભૂલાય જ કેમ ? -

અખંડ વૃત્તિ રાખવી, ખપ વગર બોલવું, ખાવું, પીવું, છસવું, સર્વે કિયા ખપ વગર કરવી નહિ, સામો પૂછે તો ઉત્તર આપવો, શાસ્ત્ર પ્રમાણો. આ અનુભવના જ્ઞાનનું અખંડ અનુસંધાન રાખીને આપણે સમય, સંજોગ અને પરિસ્થિતિ પ્રમાણો આપણું જુવન બનાવવા પુરુષપ્રયત્ન કરીએ.

મહામુની મહાભાષ્યકાર પતંજલીમુની લખે છે કે “એક: શબ્દःસાધ્યક્ જ્ઞાત: સુષુપ્રયુક્ત: શાસ્ત્રાન્વિત: સ્વર્ગલોકે ચ કામધુક્ ભવતિ ।” (મહાભાષ્ય) અર્થાત એક જ શબ્દ સારી રીતે જ્ઞાત હોય અને તેનો પ્રયોગ શાસ્ત્રાનુકૂલ કરે તો તે શબ્દ સ્વર્ગ તથા આ લોકમાં કામધેનું સમાન છે. આ જ વાતને અનુમોદન આપતાં કાવ્યાદર્શકાર મહાકવિ દાણિ પણ પોતાની કૃતિમાં લખે છે કે-

ઇદમન્ધતમં કૃત્સનં જાયેત ભૂવનત્રયમ् ।
યદી શબ્દાદ્વય જ્યોતિરાસંસારં ન દીપયેત ॥

(કાવ્યાદર્શ)

અર્થાત् આ સંસારમાં શબ્દ નામની જ્યોતિનો પ્રકાશ ન થયો હોત તો સંપૂર્ણ સંસારમાં અંધકાર છવાઈ જાત જેમ કે-

શબ્દ તો પુષ્પ છે, શબ્દમાં પ્રેમ પણ છે.

શબ્દમાં વિશ્વાસ છે, શબ્દમાં વ્હેમ પણ છે.

શબ્દ શીખવાડયા મળે, શબ્દ હું તો શીખી ગયો.

શબ્દ બોલાવ્યો મળે, શબ્દ હું તો બોલી ગયો.

શબ્દના ઊડાણને જ્યાં લુલમાં ભુલી ગયો.

કેટલો હું છીછરો, કણ મહી ભુલી ગયો.

અહીં કવિ શબ્દનું મૂલ્ય દર્શાવતાં કહે છે કે હું શબ્દના ઊડાણને લુલી ગયો તેથી હું છીછરો છું.

આજે મોટા ભાગના મનુષ્યો સત્ત્વ વગરના શબ્દોને પ્રચંડ ઘોધ સર્વત્ર વહેવડાવે છે. તેથી શબ્દોની કિંમત જેવી રહેવી જોઈએ એવી રહેતી નથી. હે મુમુક્ષુઓ ! શબ્દો લપનું (જુવનું) સંતાન નથી પણ તપનું સંતાન છે. શબ્દનું તેજ માપવા માટે અને જીલવા માટે સંયમી તપસ્વી બનનું પડે છે જેમ કે-

“તપસ્વી વાણી તો જુવન તણો આધાર માગે છે નહિ તો શબ્દો કેવળ મોટા મોટા ભાર જ લાગે છે.”

તેથી આજે આપણાને જાણવા અને જોવા મળે છે કે આજે માણાસનું શબ્દ મફલું જુવન છે પરંતુ જુવન મફલ્યા શબ્દો નથી. પરંતુ આપણે તો ભગવાનની આજા પ્રમાણો નિયમાનુસાર વાણી (શબ્દો) બોલાય એવો પુરુષપ્રયત્ન અવશ્યપણે કરવો. કારણ કે આપણે સદગ્રહસ્થીઓ સમાજમાં રહેવાનું છે, કુટુંબ, પરિયાર તથા અન્ય સાથેના સંબંધો જગતાઈ રહે તથા કોઈની સાથે કોઈ પણ પ્રકારનો ઝડપો કે ધર્ષણ થાય એવી વાણી (શબ્દ) ભૂલથી પણ ન બોલી જવાય તેનું સતત અનુસંધાન રાખી વ્યવહારમાં રહેવું. આપણા ઘરનું આત્મીયજન કે અન્ય કોઈ પણ સાથે બોલીને બગાડવું નહિ. તેનો જ્યાલ રાખી આપણી વાણીનો સંયમ રાખવો. બોલવાની

જ્યાં ભગવાનની મૂર્તિ છે ત્યાં જ અક્ષરધામનું મદ્ય છે.

જગ્યા એ જ બોલો, સાંભળવાની જગ્યાએ સાંભળો અને ચૂપ રહેવાની જગ્યાએ ચૂપ રહો. ખૂબ જ સાવધાની રાખવી આપણાથી ગમે ત્યારે, ગમે ત્યાં, ગમે તેવું જેમ તેમ ન બોલી જવાય તેનું પણ નિરંતર દ્યાન રાખવું. અને કર્કશ વાણી તો આપણે કયારેય ન બોલવી કારણ કે કર્કશવાળી, વિવેક વગરની વાણી સામા માણસના કાળજાને વીધી નાખે છે. તેના ઘા લાંબા સમય સુધી ઝડપાતા નથી કહેવાય છે કે પેટમાં જતુ ઝેર તો માણસને એક જ ઝાટકે સમાપ્ત કરી દે છે પરંતુ કાનમાં જતું શબ્દરૂપી ઝેર માણસને ધીમે ધીમે ખતમ કરવા વારંવાર ઉશકેરે છે. અને મહાન હાનિ થાય છે. તેથી શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાને મુક્તની શિક્ષાપત્રી કલમ-૨૦ આપણા માટે લખી છે- “વરસાદ ગાજે એમ બોલવું પણ કાટકો થાય તેમ ના બોલવું. સામાને ઘાસકો પડે, કહેતાં ફટકાર લાગે તો પાપ થાય.” (મુક્તની શિક્ષાપત્રી-૨૦) કારણ કે વાણી તારે પણ છે અને વાણી કુલાડે પણ છે. વિવેકી, સંસ્કારમય વાણી સંબંધને સોચની જેમ સાંધે છે જ્યારે કહોર અને કર્કશ વાણી કાતરની જેમ સંબંધો તોડે પણ ને. જેમ કે-

કદમ એક જ મુકાય છે. દિંશા ફરી જાય છે. આંકડો એક જ મૂકાય છે, દાખલો બદલાય જાય છે. પુષ્પ એક જ ખીલે છે, વાતાવરણ બદલાય જાય છે. સ્મિત એક જ વ્યક્તિનું મળે, જીવન બદલાય જાય છે.

શબ્દ એક જ બદલાય છે, પણ અર્થ ફરી જાય છે.

- રતનસુંદરસૂરિણુ

જો વાણી (શબ્દ) પરનો કાબુ ગુમાવશો તો જ્ઞાનવી રાખેલ સંબંધો તૂટી જશો. જેમ કે મન, મોતી અને કાચ એક વખત તૂટે પછી સંધાતા નથી. એટલે વધુ પડતી કક્ક, પક્ક અને કડવાશ ભરેલી વાણી બોલવી જ ન જોઈએ. કારણ કે એક વાર મન તુટી ગયું, સંબંધ તૂટી ગયો તો પછી તમે તેને સાંઘશો તોચ પણ વચ્ચાં ગાંઢ અવશ્યપણે રહી જ જશો. તેથી જ આપણે કોઈને કડવાં -માઠાં લાગે તેવાં વચ્ચાં

બોલવા જ નહિ. કારણ કે જીબ તો બે ધારી તલવાર છે. તેને જો કાબુમાં રાખવામાં ન આવે તો કેટલુંથી આંદું અવંડું વેતરી નાખે છે. પરંતુ આપણે શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાનના આત્રિત ઈચ્છા. તેનો કેશ રાખી તેમની આજ્ઞા વચ્ચાને અવશ્યપણે સદૃષ્યપ્રોગ કરવો. જેથી મુક્તની શિક્ષાપત્રી કલમ-૩નું પણ અખંડ અનુસંધાન રાખવું અને સમય સંજોગો પ્રમાણે આપણે તો

“સામો પૂછે તો ઉત્તર આપવો. તેનો ભેદ જે, વ્યવહારની વાતે તો શાસ્ત્ર પ્રમાણે તેને હા પડે તેમ આપવો, પણ વધિકું ન બોલવું, સાંભળવું કે કરવું. એવો બહુ પ્રકારનો ભેદ છે તે શારત રાખવું.” (મુક્તની શિક્ષાપત્રી-૩)

એટલે કે આપણાથી કોઈનું કશું સારું ન બોલવાય તો કશો વાંધો નહિ પરંતુ કોઈનું કયારે પણ જાણો-અજાણો બુરું (ખોટું) તો બોલવું જ નહિ. કારણ કે ચાર વસ્તુ હાથમાંથી ગચ્છા પછી કયારે પણ પાછી આવી શકતી નથી તેમાં (૧) બોલેલા બોલ(શબ્દ, વાણી) (૨) ફેંકેલું તીર (૩) વિતી ગયેલો સમય અને (૪) ગુમાવેલી તક. આમ શબ્દોના બાણ જીબમાંથી જે તે સમયે છૂટી ગચ્છા પછી પાછા વળી શકતા નથી. તે મીઠા ને મધુર શબ્દો - વચ્ચાનો માણસનું દિલ જીતી લે છે. જ્યારે કહોર અને કડવાશભર્યા શબ્દો-વચ્ચાનો સ્નેહને હરિ લે છે. માટે સમજુ વિચારીને જ બોલવું. એટલે જ કહેવાયું છે કે - “ન બોલવામાં નવ ગુણો” અર્થાત્કે માણસ જો બોલે જ નહિ તો તેનામાં નવ ગુણો અવશ્ય પણે રહે છે જેવા કે-

- (૧) કોઈ જીવની નિંદા નહિ થાય.
- (૨) અસત્ય નહિ બોલવાય.
- (૩) કોઈની સાથે વેર નહિ થાય
- (૪) કોઈની ક્ષમા નહિ માગવી પડે
- (૫) પોતાને પાછળથી પસ્તાવું નહિ પડે
- (૬) સમયનો દુરુપ્રોગ નહિ થાય.
- (૭) કાર્ય કરવાનું બંધ નહિ રહે.

(૮) પોતાના વાસ્તવિક જ્ઞાનની રક્ષા થશે અને નિજ અજ્ઞાન ગુપ્ત રહે છે.

(૯) અંતઃકરણની શાંતિનો ભંગ નહિ થાય.

આધુનિક સમયમાં મોટા ભાગના માણસોનો અહુમ ઘવાય છે એટલે તે વાણીક્રેપે પ્રગટ થાય છે અને તે વાણીના પ્રહારો કરવા પ્રેરાય છે. તે તે ગમે ત્યાં, ગમે ત્યારે મેણાં-ટોણાં, ઠંડુા-મશકરી તથા આડકતરી રીતે કટાક્ષો કરી કર્કશ વાણી દ્વારા માનછાનિ કરતા હોય છે. પરંતુ આ બધાનું પરિણામ દુઃખમાં જ પરિણામે છે. આખરે હિંસાનું પાપ અવશ્ય પણે ચોટે છે. તેમ છંતાં અજ્ઞાની જીવો પોતાના અહુમનું પોખરા કરવા કહેતા હોય છે કે - “આપણને સીધુસટ કહેવાની, બોલવાની ટેવ છે અને ભલા ભાણસ સત્ય તો હંમેશા કક્ષાનું જ હોય છે.” પરંતુ આ સાથે એ પણ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે -

“સત્ય બદ પ્રિયંબદ । અપ્રિયમ સત્યમ् ન બ્રૂયાત् ।”

અર્થાત સાચું બોલો પણ અન્યને પ્રિય લાગે એવું બોલો સાચું હોય પણ અન્ય જીવ દુભાય એવું હોય તો એવું સાચું પણ ન બોલો. પરંતુ ઘણા ખરા માણસોનો સ્વભાવ જ એવો હોય છે કે તેઓ કદી પણ શાંતિથી અને ધીરજથી વાત કરી શકતા જ નથી. કારણ કે સૌને પોતાનું સ્વભાવ વહાનું હોય છે. જેથી કોઈનું દિલ દુઃખાય એવું બોલવું ન જોઈએ. માટે જ શાસ્ત્રો આપણાને કહે છે કે સત્ય બોલો પણ પ્રિય હોય એવું સત્ય બોલો. આ વાતનું સમર્થન કરતાં શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાને મુક્તની શિક્ષાપત્રી કલમ નંબર -૨૨ માં આપણાને સ્પષ્ટ રીતે આજ્ઞા કરી છે કે - “સત્ય, હિત ને પ્રિય વચન બોલવા. સત્ય કહેતાં શાસ્ત્ર પ્રમાણો બોલવું. હિત કહેતાં તેને ખપ લાગે તેમ બોલવું. પ્રિય કહેતાં તેને ખપ લાગે એવું હોય પણ તે સમે તેનું મન દુઃખાય એવું ન કહેવું. પછી વધુ હેત હોય તો જે “કઠણ વચન કહે પોતાના દાસને” પણ દેહાભિમાન લીધે ન કહેવું કે લોભને અર્થે ન કહેવું.”

સ્વયં શ્રીજી મહારાજે પણ કહ્યું છે કે

“પોતાનો અને પારકાનો બ્રોહ થાય એવું સત્ય વચન ન બોલવું એમ શિક્ષાપત્રીમાં લખ્યું છે.” તેથી વાણી (શબ્દો) હજાર ગળણે ગાણીને જ બોલવી. વાણી વિવેક સભર બોલવી. પરંતુ ઘણા ખરા માણસોને કુટેવ પડી જતી હોય છે. જેવીકે -

“અંધા ને અંધો કહે લાગે કક્ષવા વેણ,
દીર રહીને પૂછીએ કેમ ગચ્છાં તુજ નેણ”

આવી રીતે ઘણા ખરાને કુટેવ પ્રમાણો સામી વ્યક્તિનું વ્યવહાર કાર્યમાં કંઈક કામકાજ આવે ત્યારે તેનું મૂળ નામ લઈને ન બોલાવતાં બીજા નામથી બોલાવતા હોય છે. એમાં પણ જો તે ગરીબ સ્વાભાવનો હોય તો બિચારાને ઝંપવા જ ન હે. અને કદાચ તેના એકાદ શારીરિક અંગમાં કંઈક ખોડખાંપણ હોય તો તો એ જ નામથી બોલાવવાનું શરૂ થઈ જાય છે. જેમ કે એચ આંધાળા ! એચ કાંણિયા ! એચ લંગડા ! એચ હૂંઠા ! એચ બાડા ! એચ બોલડા ! એચ દુબડા વગેરે જેવા નામો લઈને પોતાના હૃદયમાં ઘૂણાની તિરાડો પાડતા હોય છે.

હરિલીલામૃતના સાતમા કળશના ચોવીસમાં વિશ્રાભમાં એક પ્રસંગ આવે છે કે - એક વાર શ્રીજી મહારાજ સભા કરીને સારંગપુરના ભક્તરાજ જીવા ખાચરના દરબારમાં બિરાજમાન હતા તે સમે મહાદેવજી દિગંબર સાધુનું ડ્રપ લઈને સ્વામિનારાચણ ભગવાનનાં દર્શન કરવા માટે સભામાં આવીને દૂર ઉભા રહ્યાં. ત્યારે સુરા ખાચરે સાધુને આવા નરન જોયા એટલે ગાળ બોલતા કહ્યું - “આ જો ગદેડીનો બાવો, ફરે પણ વિના નરન આવો” પછી તો દર્શન કરીને શિવ જતા રહ્યા ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા - “તમો અમારી સાથે રહો છો છતાં ગાળો બોલો છો તે તમોને શોખે ખરું ? તમોએ જે જોગીને ગદેડીનો કહી ગાળ દીધી તે તો સ્વયં શંકર (શિવજી) પોતે હતા ! ભક્તોના મુજમાંથી ક્યારેય પણ ગાળ ન નીકળે તે જ સાચો ભક્ત કહેવાય છે. માટે સાંભળો સુરા ભગત એમ કહી શ્રીજી મહારાજે કહ્યું -

જો કોઈ ગાળ કદાપિ દે છે,
દેનાર તે તો હલકો દિસે છે ।
સાંખી રહે તે જ મનુષ્ય સારું,
દેનારનું મોહુ દિસે નથારું ॥

પાંજારિ ગાળો લડવા જ ધાય,
રાણી સુણીને શરમાઈ જાય ।
જો સમી ગાળો ઉચ્ચરેજ રાણી,
રાણી નહિ તેહ પાંજારિ જાણી ॥

ગાળો દીધાની પડી ટેવ જેને,
રહે નથી કાંઈ વિચાર તેને ।
સાનો કહે છે સુતને દહાડી,
માને કહે છે મુખથી ગઘાડી ॥

જે આપ મોહે અપ શબ્દ બોલે,
તો તેની વાણી ખરવાણી તોલે ।
ભલે કદી માણસ હોય મોટો,
તથાપિ તે તો ખરનાથી ખોટો ॥

જે આબરુદાર જણાય સારો,
કરે ન કોઈ જનને તું કારો ।
જે ઢેક ને વાઘરી ની જાત,
તે તો તુંકારાથી કરે જ પાત ॥

રસ્તા વચ્ચે ગર્દબ જોઈ જયારે,
ખસો તમો એમ કણ્ણું કુંભારે ।
કહો દીદું માનજ કોઈ કાજે,
જાણ્યું ટુંકારે મુજ જુબ લાજે ॥

જે મુખને પાન ભલાજ ભાવે,
તે કોથલા કેમ કદાપિ આવે ।
જે ફુખણનું નામ જપે ત્રિકાળ,
તે મુખ બોલે કાદિ કેમ ગાળ ॥

(હરિ. લીલામૃત ક-૭, વિ-૨૪)

અર્થાત् જે માણસ બીજાને ગાળ દે છે તે
ગાળ દેનારો જ હલકો કહેવાય છે અને જે મનુષ્ય
સામી ગાળ નથી દેતો અને ગાળને સહન કરે છે તે
સારો ગણાય છે. કોઈ પાંજારણ રાણીને ગાળો દે છે,

તેથી રાણી શરમાઈ જાય છે પરંતુ ગાળ બોલતી
નથી. પરંતુ રાણી સામે ગાળો દેવા લાગે તો તેને કોઈ
રાણી ન કહે, તેને પણ લોકો પીજારણ જેવી હલકી
ગણે.

જે વ્યક્તિને ગાળો દેવાની ટેવ પડી જાય છે
તે તો પોતાની ભાતાને પણ ગઘેડી જેવી કહે છે. તથા
પોતાના સગા દીકરા ને પણ સાનો કહે છે તે તો
કેટલી મોટી ગાળ કહેવાય ? ગાળ દેનારને કાંઈ પણ
વિચાર રહેતો નથી. અને આવી મોટી ગાળો બોલ્યા
કરે છે.

જે મનુષ્યો ગાળો બોલે છે તેની વાણી
ગઘેડાની વાણી જેવી જાણવી, પછી ભલે તે મોટો
સત્તાધીશ કે મહાધીન હોય પરંતુ તેને ગઘેડાથી પણ
હલકો માનવો. જે આબરુદાર હોય છે તે તો કોઈ પણ
ને કચારેય તુંકારે બોલાવતો નથી. ઢેક અને વાઘરી
જેવી હલકી જાત હોય છે તે જ તુંકારાથી વાત કરે છે,
માટે જે તુંકારાથી બોલાવતા હોય તેમને ઢેક અને
વાઘરી જેવા જાણવા.

એક સમયે કુંભાર બજારમાં જતો હતો ત્યારે
તેઓએ રસ્તામાં ગઘેડાને બેઠેલો જોયો એટલે કુંભાર
બોલ્યો : “હે વૈશાખાનંદ ! તમે રસ્તા વચ્ચેથી એક
બાજુ ખસો” ગઘેડાને પણ આટલું બધું માન કેમ
દીદું ? તો કુંભારે વિચાર કર્યો કે - ગઘેડાને હું તુંકારે
બોલાવીશ તો તારી જુબ લાજ્શો કારણ કે - તે કોઈને
તુંકારે બોલાવતા જ નથી.

જે મુખમાંથી ભગવાનનું જ નામ નીકળતું
હોય તેના મુખમાંથી ગાળ કેમ નીકળે ? અર્થાત् ન જ
નીકળે

આમ શિક્ષાપત્રીના ૨૦ શ્લોકમાં તથા
૨૦૧માં શ્લોકમાં પણ શ્રીજી મહારાજે લખ્યું છે કે -
“મારા આશ્રિતોએ કચારેય પણ ગાળ ન બોલવી
અને કોઈ અજ્ઞાની જીવ ગાળ દે તો પણ તેને સામી
ગાળ ન દેવી” માટે આ આજ્ઞા વચનને સંભારીને
જીવનમાં ઉતારવા પુરુષપ્રયત્ન કરવો. (કમશા:)

સુખ-દુ:ખ વિશે ચિંતન લેખાંક: ૧

લેખક: - શ્રી પ્રવિશાળાઈ ચંદુભાઈ રાઠવા (વડોદરા)

“સુખ-દુ:ખ”

સુખસ્ય દુ:ખસ્ય ન કો-પિ દાતા

પરો દદાતીસિ કુબુદ્ધિરેષા ।

અહં કરોમીતિ વૃથાભિમાન:

સ્વકર્મસૂત્ર પ્રથિતા(તાથિતા) હિ લોકા: ॥

સામાન્ય મનુષ્ય પોતાને જે અનુકૂળ આપે તેને સુખ સમજે છે અને પોતાને જે પ્રતિકુળ (ન ફાયે તે) જણાય તેને દુ:ખ સમજે છે. પરંતુ સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં સુખ અને દુ:ખ વિશેનો જ્યાલ અલગ છે. કોઈ પણ પ્રવૃત્તિને પરિણામે જે શાશ્વત સુખ, આત્મંતિક સુખ મળે તેવી પ્રવૃત્તિ જ સુખ ગણાય છે અને કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ જે પરિણામે કાયમ માટે દુ:ખ મળે છે. તેવી પ્રવૃત્તિ જ દુ:ખ ગણાય છે. છાણાનો કીડો છાણામાં જ સુખ માને છે પણ ખરી રીતે તે દુ:ખ જ છે કારણકે છાણા સુકાઈ જતાં તે મરી જાય છે પંચવિષયનાં સુખ પોતાને માટે જ માણનાર મનુષ્ય પણ અંતે ભોગમાંથી રોગનો ભોગ થઈ મહાદુ:ખ પામી મૃત્યુ પછી પણ દુર્ગતિ પામે છે. ભગવાન શ્રી હરિએ ગઢા પ્રથમ-૪૪ (સાકાર નિરાકારનું) વચનામૃતમાં કહ્યું છે કે જીવ, ઈશ્વર સર્વેને તેમના કર્મને અનુસારે યથાયોગ્યપણે કર્મ ફળ દેવાને વિષે નિયંતાપણું છે.

મનુષ્યજન્મમાં જે કંઇ ધર્મ અર્થ અને કામ પ્રાપ્ત થાય છે તે પણ પૂર્વજન્મમાં કરેલાં ધર્મકર્મનું જ પરિણામ છે પૂર્વ જન્મમાં કરેલ કર્મનું ફળ તે જ પ્રારબ્ધ કહેવાય છે અને આધારે આ સૃષ્ટિ છે આપણું જીવન છે આથી જ્ઞાની મહાત્માઓ સુખ દુ:ખ માટે કોઈને દોષ આપતા નથી. સાચું સુખ કોઈ તોઈને આપી શકતું નથી. મા બાપને દીકરો ખુબ વ્હાલો લાગે છે પણ સમય આવ્યે તથા ધરપણમાં તે મા બાપ પ્રત્યે તેમનો જ દીકરો તોછડાઈ બર્યું વર્તન કરે તેમને સાચવે નહિ તો તે જ દિકરો દુ:ખરૂપ થઈ

જાય છે.

પ્રકૃતિ આપણાને સુખ આપે છે એ તો માત્ર કલ્યાણ જ છે ભગવાને બનાવેલ સૃષ્ટિ આદિકાળથી ચાલે છે અને ચાલ્યા જ કરશે સૂરજ સવારે ઊગે છે અને સાંજે આથમે છે. વૃક્ષો પવનની ગતિથી ડોલ્યા કરે છે જળનો મહાસાગર અનંતકાળથી કિનારાઓ સાથે અફળાયા કરે છે તેમાં આપણે કોઈ પણ ફેરફાર કરવા સમર્થન થી પૃથ્વી ચંદ્રની ગતિમાં આપણે કોઈ ફેરફાર કરી શકતા નથી તો પછી નજીવી બાબતોમાં બેચેન થઈ શા માટે દુ:ખી થવું ?

દુનિયા, સમાજ, રાજ્ય, દેશ પોતાની ગતિએ વિકાસ સાધશો, પડોશી પોતાની આગવી રીતે જ જીવે છે. સગાં સબંધી પોતાની ગતિ કક્ષા પ્રમાણે જ વર્તશે માટે દુ:ખી થવાની જરૂર નથી ? મનુષ્ય પોતાના કિયામણા, પ્રારબ્ધ અને સંચિત કર્મોને આધીન છે આમાંથી છટકી શકતો નથી. માટે જગતમાં ભક્તોને દુ:ખ પડતાં જોવાય છે અને દુષ્ટ મનુષ્યો પોતાના સંચિત પુણ્યકર્મોને લીધે સુખ ભોગવતાં જણાય છે.

યુગોથી માણસના હૈથામાં સાગરના પાણી જેટલી જો કોઈ જંખના હોય તો તે છે સુખની. વિશ્વના તમામે તમામ મનુષ્યોશું કરે છે એમ જો કહ્યું હોય તો એક જ વાક્યમાં એનો જવાબ આપી શકાય કે સહુ કોઈ સુખની શોધમાં છે દુ:ખથી ભાગે છે. મનુષ્યના દરેક કાર્યનું મુખ્ય કેન્દ્ર બિંદુ જો કોઈ હોય તો તે સુખ છે.

આપણા આહાર-વિહાર -વિચાર બધું જ સુખ અર્થે હોય છે. સુખી થવા મનુષ્યોએ ગાડી શોધી. બંગલા બનાવ્યા, શોન-ફર્નિચર વળી ફીક્સ ડીપોઝીટની વ્યવસ્થા કરી અને વળી સુખ માટે મોટા જહાજો, સ્ટીમરો કે પ્લેનો શોધ્યા અને સુખ માટે બાગ, બગીચા કે સિનેમા ગૃહો વિગેરે તથા સુખ માટે

જેટલા ન ખપના સંકલ્પ થાય છે તેટલો રાજોગુરુણ છે.

શ્રી, પુત્ર કે પદ-પ્રતિજ્ઞા વિગેરે મેળવી છતાં હજુ સુધી કોઈ પણ માણસ સદા સર્વ પ્રકારે સુખી થઇ શક્યો નથી. દુઃખ મનુષ્યનો પીછો છોડતું નથી. માટે ગણતરીમાં કચાંચ ભુલ થઈ લાગે છે. ખાટલે મોટી ખોટ કચાંચ આવી ? આ ગણતરીમાં હજુ ઘણું બાકી છે પોત પોતાની રીતે ઉમેરી લેવું પરંતુ આટલી બધી સુખ સાહેબી અને સગવજતા છતાં હજુ આપણા હૈયામાં દુઃખનો અંત આવ્યો નથી. અંતરમાં અધુરપ છે ઘણું બધું મેળવ્યા પછી પણ ઘણુક બાકી હોય એવી ભુખ રહ્યા કરે છે.

તેનો ઉત્તર પચનામૃત ગઢડા અંત્ય પ્રકરણ -૩૮ માં મહારાજશ્રી એ વાત કરી છે કે ભગવાને આ બ્રહ્માંડને વિશે પંચવિષય સંબંધી સુખ જીવોને આપ્યું છે તે સુખ કેવું છે ? તો એ સુખને સારું કેટલાક પોતાનાં (ઘણાં ખરા) માથાં કપાવે છે એવું મહાદુર્લભ જેવું જણાય છે. ત્યારે પોતાની મૂર્તિમંત્રાં પોતાના ઘામમાં જે સુખ છે તે તો બહુ ભારે છે અને પ્રાકૃત વિષય સુખ છે તે તો અન્ય પદાર્થને આશરીને રહ્યું તથા પૃથક પૃથક છે અને જે ભગવાન છે તો સર્વે સુખમાત્રના રાશિ છે એ ભગવાન સંબંધી જે સુખ છે તે અવિનાશી છે ને મહાઅલોકિક છે. ભગવાને બ્રહ્માંડને વિશે અનેક જીવોને પંચવિષય સંબંધી સુખ આપ્યું છે. તે તો ફૂતરાને નાખ્યો જે બટકું રોટલો તેની પેઠે અન્ન તૃચ્છ છે. ને પોતાને વિશે સુખ છે તે તો મહાભોદું છે.

ગર્ભવાસનું દુઃખ :-

ગર્ભવાસનું દુઃખ સૌથી મોટું દુઃખ છે તથા જન્મ ભરણનું દુઃખ પણ અસત્ય છે એવું આપણા શાસ્ત્રો તથા ભગવાનના એકાંતિક સંતો મુનિઓ કહે છે તેમાં ભગવાન શ્રી હરિએ હરિચરિત્રામૃત સાગર પૃષ્ઠ-૧૦ તરંગ-૨૮માં કહું છે કે

જન્મ મરન ચોરાસિ દુઃખા
જમપુરિ દુઃખ તરિ ખાવે સૂખા
મનુષ્ય દેહકો દુઃખકોં ન લેખા,
જન્માદિક હે દુઃખ અલેખા ॥
મનુષ્ય દેહનાં જે દુઃખો છે તે દુઃખો તો કાંઈ

નથી તેનાં કરતાં જે જન્મનાં દુઃખ અપાર છે પણ એ અજ્ઞાનથી અંધ થયેલાને દેખાતાં નથી. અને આવા અસંખ્ય દુઃખો જે અમારી (શ્રી હરિ શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન) આજા પાણે છે. અમારું વચન પાણે છે તથા માને છે તે જન્મ, ભરણ જમપુરી અને લખચોરાસીનાં દુઃખોને સહેજે તરી જાશે.

વળી નિષ્કુળાંદ સ્વામીએ તેમના સસરાના ગામ આધોઈમાં ભગવાન શ્રી હરિની આજ્ઞાથી ગરુડપુરાણાનો સાર કાઢીને પ્રથમ ગ્રંથ યમદંડ ગ્રંથ રચ્યો છે. વળી સમાધિમાં ભગવાન શ્રી હરિએ નિષ્કુળાંદ સ્વામીને યમપુરીનાં દર્શન કરાવ્યા પછી નજરે જોયેલાં તે નરકનાં દુઃખોનું વર્ણન કરેલ છે. તે આપણે ટુંકમાં જોઈશું.

જોને ઘણું દુઃખ ગર્ભવાસમાં,
ત્યાં કરી હરિએ એની સાચ.

પળપળની પીડા હરી તેનો પાડ ન માન્યો કાંચ,
ઉદરમાં દુઃખ અતિ ઘણું, કે'તાં તેનો ન આયે પાર,
વેદનામાં વ્યાકુળ થઈ કરતો પ્રભુને જે પોકાર
અતિ દીન દુઃખિયો હતો, પીડા પાખ્યો ત્યાં બહુપેર
એહુંદુઃખમાંથી કાઢ્યો હરિ, કરી મોટી મેર
સર્વે સંકટ સાંભળ્યાં, જીવે ભોગવ્યાં છે જેહ
ઉરનાં દુઃખ આગળે, વળી નથી ગણાતાં તેહ
દુઃખ દુઃખ દુઃખ જિયાં, નહિ સુખનો લવલેશ
માસ નવ સુધી જીવને હેરાન ગતિ હંમેશા.

ક્રદું-(૪૫-૫૦)

તત્ત્ર લબ્ધસ્મृતિદૈવાત કર્મ જન્મ શતોદભવમ्

ગર્ભવિષયસ્થાં જીવ પ્રાણીને ભગવાનની ઈચ્છાથી સો જન્મમાં કરેલા કર્મોનું જ્ઞાન થાય છે તેથી તે દુઃખથી મુક્ત થવા તથા ફરીથી અહિં આવ્યું ન પડે તે માટે ખૂબ પ્રાર્થના કરે છે. તે પ્રાર્થના વશ ભગવાન જમના જામીન કહેતાં જીવને હાજર કરવાના વચને ભગવાન તે જીવને ગર્ભમાંથી મુક્તિ આપે છે. તે જીવ અહિં આવી માચા મય થધને ભગવાનને ભૂલી પરાકર્મ કરી જમપુરીનું ભાયું બાંધે છે.

નિષ્કુળાંદ સ્વામી જણાવ્યું છે કે ગર્ભવાસમાં અસંખ્ય દુઃખ છે ત્યાં ગર્ભવાસમાં જીવ

ઘણો દુઃખી થતો હતો ત્યાં ભગવાને એની સહાય કરી
તેનો ઉપકાર માનતો નથી. ભગવાને એવા અપાર
દુઃખોમાંથી એની વિનંતી સાંભળીને સહાય કરી તે
દુઃખોને વિસારીને અધર્મના માર્ગ વળીને અધર્મ કરે
છે આ સંસારમાં જીવે જેટલાં દુઃખ સાંભળ્યા જોયાં
હશે તેથી અતિ ઘણું દુઃખ ગર્ભવાસમાં છે તેથી મોટું
દુઃખ શાસ્ત્રોમાં પણ વણિયેલ નથી.

મહા દુર્ગધ મદ્યે ઘર રહેવા
ઘડી એક નહિ સુખ લેવા.

(કડવું-૨(૭)) રહે છે તેમાં રહેવાચ નહિ તેવી દુર્ગધ
મદ્યે રહેલું અસંખ્ય થઈ જાય છે ત્યાં એક પળ પણ
રહેલું મુશ્કેલ છે ત્યાં મહિનાઓ સુધી બંધાય રહેલું
પડે છે.

ઉન્નું ટાંકું કોચેલું કસાયું, જે જે અન્ન જનનીએ ખાયું
તેને રૂપર્શ પીડાય છે તન, એહદુઃખે દુઃખી રાત દન
ખાંદું ખાંદું, કડવું બળેલ,
સક્કયું બગડયું અન્ન ઉત્તરેલ
એવું જેમે જનની જે વાર લાગે ગર્ભને અંગે અંગાર
(કડવું-૨)(૧૨-૧૩)

માતાએ દિવસમાં ટાઢો ઉનો, ખારો ખાટો,
કડવો, સડેલું ઉત્તરેલું અન્ન ખાય છે તે બાળકના
ગર્ભને અડવાથી અસંખ્ય વેદના થાય છે પરંતુ તે
વેદના અસંખ્ય હોવા છિતાં તે આમ તેમ ભાગી શકતો
નથી.

જીવ જંતુ તિયાં જોઈ, કસે દેહનું પિયે છે લોહી
મોટા જંતુ ફાડી રહ્યાં મુખ રાત દિવસ દિયે બહું દુઃખ-
કડવું-૨-(૧૮)

વળી ત્યાં નાના મોટા જીવજંતુઓનો પણ
અસંખ્ય ત્રાસ છે. જીવ જંતુ દેહને કરડે છે રાત દિવસ
દેહને તેનું અસંખ્ય દુઃખ છે આવા મહાકષ્ટ પડ્યા
પછી પણ દેહ, હાલી, ચાલી, ભાગી શકતો નથી એક
પળ વિતાવવી અસંખ્ય હોય ત્યાં ગર્ભવાસમાં જીવને
નવ મહિના સુધી રહેલું પડે છે વળી ઉદરમાં રાત
દિવસની પણ કોઈ ખબર પડતી નથી કેમ કે
ગર્ભવાસમાં અતિ અંધકાર હોય છે.

વળી આવા મહાકષ્ટને પામ્યા પછી પણ

દુઃખોનો અંત આવતો નથી.

જન્મ તણું છે દુઃખ વિકટ, જોર કહોર છે
યોનિ સંકટ - કડવું-૨ (૩૩)

કનક તણો જેમ તાણો તાર, તેથી વસાઓ
લેવો અવતાર

જેમ પીલે ચીચુંમાં શેરડી, તેથી કઠણ ઘણી
એહ ઘડી -કડવું-૨(૩૪)

જેમ ભીડે સકંજે કપાસ, એથી તજવો
કઠણ ગર્ભવાસ

અંગ ભીસાયું ચંપાયું ભારે, જ્યારે કાઢ્યો
ઉદરથી બાર - (૩૫)

જન્મ લેવાનું દુઃખ અતિ કષ્ટ દાયક છે
માતાની યોનિમાંથી બહાર નિકળવા જીવાત્મા
અસર્મદ્ય હોવાથી વાચુએ બહાર ઘકેલતાં યોનિ માર્ગ
સાંકડો હોય તેથી જીવાત્મા ને જેમ સોની સોનાના
એક દમ પાતળા તાર ખેંચે છે તથા જેમ શેરડી કહેતાં
અહિં જ્વાભીએ વ્યવહારી દષ્ટાંત આપ્યુ છે જે શેરડી
રસ આપ ગર્ભીમાં પીતા હશે તેમાં શેરડીમાંથી રસ
કાઢવા માટેનું ચંત્રમાં જેમ શેરડી પીલાય છે તેમ
જીવાત્મા માતાની યોનિમાંથી બહાર આવે ત્યારે તેના
દેહના અવયવો અપાર દુઃખને પામે છે. વળી બીજું
દષ્ટાંત પણ જે કપાસ ચિયોડામાં પિંજાય છે તેમ
જીવાત્મા ગર્ભવાસમાંથી માતાના યોનિસંકટ હોવાથી
બહાર આવવાનું એવું દુઃખ છે અને એવામાં જીવના
શાસો શાસ પણ રોકાય છે જેમ કોઈક આપણાને
શાસો શાસ રોકે તો કેવી ગુંગળામણા થાય છે જેમ
સિંહ બકરાને કે હરણાને ગળાના ભાગમાં પકડીને
એને શાસો શાસની નગિઓ બંધ કરી દે છે જેથી
હરણ કે કોઈ પણ પ્રાણી ગુંગળામણાથી તરફકીયા
ખાય છે તેમ ગર્ભવાસમાં ગુંગળામણાનું દુઃખ પણ
અસંખ્ય છે.

આમ જીવ ગર્ભવાસના અસંખ્ય દુઃખોને
વેઠી બહાર આવે છે ત્યારે ગર્ભવાસનું જે દુઃખ હતું તે
બુલી જાય છે અને અધર્મના માર્ગ ચાલે છે અને
ફરીથી જમપુરીના અધિકારી થાય છે:

વળી તે પછી પણ જીવનમાં ડગલે પગલે

હેતણું રૂપ ભગવાનની મરજી પ્રમાણે રહેલું તે છે.

અનેક પ્રકારની ઉપાધિઓ આવી પડે છે અને છેલ્લી વયમાં વૃજાવરસ્થાનાં દુઃખો પણ અસહ્ય હોય છે વળી મરણાવેણાએ પણ જીવાત્મા અસહ્ય દુઃખો પડે છે. એવા દાઢણા દુઃખ વારંવાર ચકની માફક ફર્યા કરે છે. અને પાપી જીવો કરેલાં પાપ કર્મને અનુસારે અસહ્ય દુઃખો રક્તાં રક્તાં ભોગવે છે એવી રીતે હજરો વર્ષો પર્યેત યુગો સુધી જીવ અનેક યોનિઓમાં અસહ્ય દુઃખ ભોગવે છે વળી શ્રી ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ વાતોમાં કહ્યું છે કે આ જીવ સમુક્રણનું જેટલું પાપી છે તેટલું માતાનું ધાવણ ધાવી ગયો છે છતાં છજુ સુધી ભગવાન ભજુ પોતાનું કલ્યાણ કરવાને તત્પર બનતો નથી. કારણ કે તેને ગર્ભવાસ, યમયાતના અને ચોરાશીના દુઃખો નું ભાન નથી.

વળી વધુ વિગત માટે નિઝુળાનંદ કાવ્ય યમદંડ ગ્રંથમાં બધા દુઃખોનું વર્ણન કરેલ છે તેથી તે ગ્રંથમાંથી મોટા સંતો દ્વારા જાણી લેવું સમજુ લેવું.

વળી સત્સંગી જીવન નામે ગ્રંથ જે ભગવાન શ્રી હરિની કૃપાથી સમાધિ સ્થિતિને પામેલા, ત્રિકાળજ્ઞાની તથા નિરાવરણ દર્શિ અને નિરાવરણ ગતિવાળા શ્રી શતાનંદ સ્વામી વેદ શાસ્ત્રો, પુરાણ, પંચશાસ્ત્ર વિગેરે શાસ્ત્રોના તાત્પર્યો ને જાણાનારા તથા બદરિકાશ્રમમાં નર નારાયણના પ્રત્યક્ષ દર્શન પામી તેમની આજ્ઞાથી જે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાચયા પુરુષોત્તમ સાથે રહિને તેમનાં દિવ્ય ચરિત્રોનું ગાન ગઢ્ઘુર મંદિરમાં ભગવાનની આજ્ઞા અનુસાર સત્સંગીજીવન નામનો ગ્રંથ રચી ભગવાનને સંભળાવ્યો જેથી ભગવાન અતિ પ્રસન્ન થઈ આશિર્વાદ દિદ્ધા જે આન્ત્રિતજ્ઞનોને તમે કરેલું ગ્રંથ સત્સંગીજીવન શાસ્ત્ર જીવનરૂપ બનશો. તે સત્સંગીજીવન ગ્રંથના પ્રકારણ-૧ ના અદ્યાય ઉપમાં શતાનંદ મુનિએ યમપુરીનું દુઃખ તથા જન્મ મરણના દુઃખોનું વર્ણન ટુંકમાં જોઈએ.

શ્રી હરિ કહે છે કે હે માતા, આ લોકનાં દુઃખ અને નાશ જોવાથી જીવનમાં વૈરાગ્યની ઉત્પત્તિ થાય છે. હે માતા, નિત્ય પ્રલય, નિભિત પ્રલય, પ્રાકૃત પ્રલય અને આત્મંતિક પ્રલય આ ચાર પ્રકારના

પ્રલયમાં સર્વ કોઇનો નાશ થાય છે.

જીવ પ્રાણી માત્રના દુષ્કર્મનું ફળ દુઃખ છે. કુસંગના કારણે સારી બુદ્ધિ અને સારા ગુણનો નાશ થાય છે. અસતપુરુષના સમાગમથી જ જીવોને અતિ દુઃખ આપનારી પાપી વૃત્તિ થાય છે. શિષ્ણ અને ઉદરના પોષક કરનારા અસતપુરુષોથી અનેક પ્રકારના પાપ કર્મો કરે છે અને અંતકાળે તેઓ અત્યંત દુઃખ પામે છે.

અંતકાળે એવા પાપી જીવોને યમપુરીમાં લઈ જવા માટે ભયંકર મુખવાળા વિકરાળ યમદૂતો ભાલાં, દોરડાં લઈને આવે છે. અને વિરાટ અને વિકરાળ યમદૂતોને જોવા માત્રથી પાપી જીવ ગલરાઈ જાય છે અને તેની ટેણમાં રહેલ નાડીઓ તૂટી જાય છે વળી જીવને યમદૂતો બાંધીને યમપુરીમાં લાંબા રસ્તામાં અત્યંત દુર અને દુઃખમય માર્ગમાંથી લઈ જાય છે. તે નરક લોક દક્ષિણ દિશામાં ભૂમિની નીચે અને જળની ઉપર એટલે કે, પાતાળની નીચે આવેલા ગર્ભોદક નામના જળની ઉપર આવેલ છે. તે યમપુરીમાં સૂર્યનારાચણાના પુત્ર યમરાજ ભગવાનની આજ્ઞાથી જીવોના કર્મનુસાર શિક્ષા કરે છે. તે ભાગવતજ્ઞાના તૃતીય સ્કર્ંધના અદ્યાય-૩૦ના રૂમાં જીલોકમાં તે માર્ગનું અંતર છે જે

“યોજનાનાં સહસ્ત્રાણિ નવતર્ણ નવ ચાદવન:

ત્રિભિમુહૃતે દ્વારાભર્યા વા નીતઃ પ્રાખોતિ યાતના:”

કપિલ ભગવાને તેમની માતા દવહૃતિને કહે છે કે હે માતા લ્લ૦૦૦૦ (નવ્યાણું હજાર) યોજન દક્ષિણ દિશામાં દુર યમપુરી આવેલી છે ત્યાં યમદૂતો પાપી જીવોને ને થી ત્રણ મુહૂર્તમાં પહોંચાડે છે. અને ત્યાં રસ્તામાં અપાર દુઃખો ભોગવે છે.

એક યોજન એટલે ચાર ગાઉ,

એક ગાઉ એટલે ત્રણ કિલોમીટર કહેવાય છે.

વળી એક મુહૂર્ત એટલે ૪૮ મીનિટ ગણાય છે.

હવે જોઈએ ગણાતરી.

યમપુરીનું અંતર છે લ્લ૦૦૦૦ યોજન અને ૧

યોજન બરાબર ચાર ગાઉ થાય. એટલે (૮૮૦૦૦ ×

૪ = ૩,૮૮,૦૦૦) ત્રણ લાખ છણું હજાર ગાઉ થયું.

દેણનું ભાન ભૂલી જાય ત્યારે કારણ દેહ જીત્યો ગણાય.

એક ગાઉં એટલે ૩ કિલોમીટર એટલે કે (૩,૬૯,૦૦૦×૩= ૧૧,૮૮,૦૦૦) અગિયાર લાખ અઠયાસી હજાર કિલોમીટર થાય અને આટલું અંતર પાપી જીવને બે થી ત્રણ મૂહૂર્તમાં એટલે કે $૪૮ \times ૨ = ૮૯$ અથવા $૪૮ \times ૩ = ૧૪૪$ મીનીટમાં એટલે કે બે કલાક ને ચોવીસ મીનીટમાં અગિયાર લાખ અઠયાસી હજાર કિલોમીટર દુર આવેલી યમપુરીમાં જીવને ઝડપથી પહોંચાડે છે.

વળી તે રસ્તામાં ફૂર સ્વભાવના યમદૂતો જીવને લોઢાના દંડાથી ખૂલ્લ પાર્ટી છે અને પાપીજીવ અતિ ઇદન કરે છે તથા સૂર્ય તથા દાવાનિની તપેલી રૈતીમાં, વળી કાંટા કાંકરાવાળા માર્ગમાં ચાલવા અસમર્થ એવા પાપીઓને ફસરડા કરતાં યમદૂતો પરાણે ચલાવે છે, વળી તેઓને પશુઓની પેઠે માર મારી લેશ માત્ર આરામ આપ્યા વિના મારતાં મારતાં યમપુરીમાં લઈ જઈ ત્યાં યમપુરીમાં અનેક નર્કસુંડમાં પાપ કર્મ અનુસાર નાખે છે ત્યાં હજારો કુંડ જેવા કે તામિશ્ર, રૌરવ, કુંભીપાક, કાળસૂત્ર, અસ્કિપત્રવન ઇત્યાદિક હજારો નર્કસુંડો છે જેવું પાપકર્મ તેવી શિક્ષા ત્યાં થાય છે. વળી તેના દેહને કુહાડાથી કાપીને ચાયે છે. સળગતા અનિનમાં ચલાવે છે. ઉકળતા તેલમાં નાખે છે આ રીતે અનેક પ્રકારના દુઃખ યમપુરીમાં બોગવે છે. વળી કામી પુરુષ તથા સ્ત્રીઓને અનેક પ્રકારના દુઃખ છે તે કક્ષું -૧૧ યમદંડમાંથી જાણી લેવું. વળી નરકના દુઃખોનું વર્ણન ભાગવતજીના પંચમ સ્કંધના છલીસમાં અદ્યાયમાં શુકટેવજુએ પરીક્ષિત રાજાને કદ્યું છે, વ્યાસજીએ ગરુડપુરાણમાં કર્મવિપાક નામના ગ્રંથમાં, શિવજીએ પાર્વતીજીને દુઃખોનું વર્ણન કરેલ છે. વળી આધારાનંદ સ્વામીએ હરિચરિત્રામૃત સાગરમાં તથા નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામીએ યમદંડ ગ્રંથમાં આ નરકના દુઃખોનું વર્ણન કરેલ છે.

આમ યમપુરીની અનેક યાતના બોગવ્યા બાદ જીવને કર્મનુસાર અનેક અવતાર પામે છે તેમાં મુખ્ય ચાર ભાગ છે તે આપણે નિષ્ઠુળાનંદ કાવ્ય ગ્રંથ યમદંડના આધારે થોડુંક સમજુએ.

શુભાશુભ કર્મ અનુસાર, પામે જીવ બરું

અવતાર - કક્ષું-૧૫

લખચોરાસી ખાણો છે ચાર, ઘરે તેમાં જૂજવા અવતાર - ૧૧

અંડજ, ઉદ્ભિજ, સ્વેદજ, જરાયુજ, ખરીએ ચારે ખાણા

એકવીસ લાખ એક એકમાં, તેણ પિડી ઘરે પરિમાણ - ૮ કક્ષું -૧૫

ચાર ખાણાના નામ જે (૧) અંડજ-પણી અને સર્પાદિકની યોની

(૨) ઉદ્ભિજ - ભૂમિને ભેટીને થનારા તૃણ અને વૃક્ષાદિકની યોની.

(૩) સ્વેદજ-પરસેવામાંથી પેદા થતાં માંકડ, જુ મચ્છરાદિકની યોની.

(૪) જરાયુજ - મનુષ્ય અને પશુ યોની

(૧) અંડજ :- અંડજ ખાણયના જે અવતાર તેનાં કહેતાં તે ન આવે પાર

સુખ થોડું ને દુઃખ અત્યંત, એવાં ઘરવા તન અનંત - ૧૨

જળજંતુ અંડજ કહેવાય તેના દુઃખનો થાહ ન થાય મતસ્ય, કર્ષ કરચલા કાતરણી, બીજુ બહું જાતી ન જાય વરણી - ૧૩

કીડી, મકોડી, કોળાં, ગરોળાં, માખી મહિધર, ટીડાં બો'ળાં

ભમર તમર આદિ ભહિયે, એ પણ અંડજ માય ગણાયે - ૧૪ કક્ષું -૧૫

આમ અંડજમાં જળજંતુ માછલા, મગાર, વિગેરે તથા કીડી, મકોડી, ગરોળી, ટીડાં વિગેરે તથા પંખીના દેહ વિગેરે તેમાં ૧૧ લાખ અવતાર જળ જંતુ, વિગેરે તથા ૧૦ લાખ અવતાર પંખીની યોનિમાં જીવ અવતરે છે. એમ ૨૧ લાખ અવતાર અંડજમાં ઘર્યા બાદ અંડજથી છુટકારો થાય છે.

(૨) ઉદ્ભિજ :- (ભૂમિને ભેટીને થનારા તૃણ વૃક્ષાદિક)

જાડપાડમાં ઘરે શરીર, કૈક કલ્પ લગી રહે સ્થિર બળે સળે કુઠારે કપાય, સિંચ્યા વિનાં સમૂળાં સૂકાય - ૨૩

શીત ઉધણ સુખ દુઃખ સહે, આવે જાય નહિ સ્થિર રહે
વનવેલી ગુચ્છ ગિરિ તૃણ, થાય અનિન્ધી અચિર
મરણ -૨૪

આમ ઉદ્ભીજમાં ટાઢ તડકાથી તપી તથા
પાણી વગર સુકાઈ જાય આગ લાગે ત્યારે સળગી
બજીને મરી જાય વિગેરે જેવા દુઃખો ઉદ્ભીજમાં વળી
જાડ, પહાડ, વનવેલી ઘાસ વિગેરેમાં ૨૧ લાખ
અવતાર ઘરે છે ત્યારે ઉદ્ભીજથી છુટકારો થાય છે.
એમ એકવીશ લાખ વાર પામે ઉદ્ભીજમાં અવતાર
એમ લેતાં જન્મ પૂરા થાય ત્યારે સ્થાવર દેહથી
મુકાય-૨૫ ક્રમનું-૧૬

(૩) સ્વેદજ :- (પરસેવામાંથી પેદા થતા)

ચાંચડ, માંકડ, જૂજૂવા સવા, ડિંગોડી ઈતડીને
કંથવા,
મોલો મચ્છર ધનાં માટલિયા, એબ્યો શાંખ્યો પુરાદિ
માભલિયાં-૨૭
એહેદેહમાંહિ નહિ સુખ, પામે પીડા પ્રભુના વિમુખ
મુવા પછી શું નરકે જાય, એ તો જીવતાં છે નરકમાંથ-
૨૮
એમ સહેતાં સુખ દુઃખ શીશ, વીતે જન્મ લાખ
એકવીસ
ત્યાં સુધી રહે દુઃખી અપાર, પછી સ્વેદજથી કાઢે
બાર-૨૯

આમ સ્વેદજમાં ચાંચડ, માંકડ, ડિંગોડી,
મચ્છર વિગેરેમાં અનંત દુઃખો ભોગવે છે એમ ૨૧
લાખ વખત આ સ્વેદજમાં દરેક વખતે આવું દુઃખ
ભોગવે છે પછી એ જીવ નો છુટકારો થાય છે અને
જરાયુજમાં જાય છે.

(૪) જરાયુજ :- (પશુયોની અને મનુષ્ય)

પશુયોની :- સુખ નહિ સંકટ ધણો, કહ્ણો ન જાય
મુખથી તે તણો
પડે પરવશ ને પરહાથ બળે (પરાણો) ગળે બાંધી
ધાલે નાથ - ૩૧
જોડે છોડે વાળે તેમ વળે મગાવે લગાવે પાય સઘણે
આપે ખાવા પીવાને તો ખાય, નૈ તો બાંધ્યા બાંધ્યા તે

સુકાય - ૩૨

પશુયોનીમાં ગળે દોરણું બંધાને કીંચડ,
મચ્છર, કરડે તેમાંથી બાંધી રાખે છે. વળી નાક
કોરીને નાથ ધાલે છે અને વળી ખસી કરે છે અને
ખાવા પીવા આપને ન આપે તેમાં બંધાય રહેવું પડે
છે. વળી ખેડૂત હળ જોતે તેમાં ખેડૂતની મરજી પ્રમાણે
વળવું પડે નહિં તો માર પડે વિગેરે પશુયોનીમાં
અનંત દુઃખો દરેક અવતારે એટલે કે ૧૭ લાખ વખત
અવતાર આ પશુયોનીમાં ઘરે છે. ત્યારે છુટકારો થઈ
મનુષ્યમાં જાય છે. એમ નાનાં મોટાં પશુ પ્રાણી, સહે
દુઃખ ભૂખ લિયો જાણી

સતત લાખ વાર તન ધારે, છુટે પશુના જન્મથી ત્યારે
-૩૪

મનુષ્ય યોની :-

પછી કર્મ અનુસાર પામે ચૌદ લાખ મનુષ્યના દેહ
તેમાં પણ અષ્ટ પ્રકાર, સુણો સહું કરું નિરધાર-૩૫
કપિનોળ જિસકોલા કહ્યે, રીછને જળમાણાસાં
લાહ્યે

એકલટંગાં, ઘૂડમૂખાં ગણું, અષ્ટમું તને તે મનુષ્ય
તણું-૩૭

તેમાં પણ છે બહું પ્રકાર સર્વે સરખા નહિ અવતાર
ભાઉ ભીલ કસાઈ, કલાર, પારાદી ફાંસિયા
મચ્છીમાર-૩૮

આમ મનુષ્ય યોનીમાં સ્વામીએ આઠ પ્રકાર
પાડયા છે. તેમાં વાંદરા, જિસકોલી, નોળ, રીછ,
જળબિલાડી, એકલટંગા, ઘૂડમૂખાં વિગેરે અષ્ટ
પ્રકાર છે. તેમાં આઠમો અવતાર મનુષ્યનો છે. તેમાં
પણ સાત જે પ્રકાર વાંદરા, રીછ, જળબિલાડી
વિગેરેમાં તો મોકણી વાત થાય જ નહિ. અને આ
સાત અવતારોમાં પણ અનંત પ્રકારના દુઃખો જેમ કે
ખાવા ન મળે, તાપ ટાઢ તડકો વિગેરે અનંત પ્રકારનાં
દુઃખો ભોગવવાં પડે છે.

ન સરે અર્થ ન થાય કલ્યાણ, પછી
ચોરાસીને ચાર ખાણ

અથવા આવે જો ઉત્તમ તન મળે કુસંગ તો મૂળગા॥
દન-૪૧ (દન -એના એદુઃખના દિવસો)

વળી મનુષ્યનો અવતાર આવે અને તેમાં પણ સ્વામી એ છ પ્રકાર પાડ્યા છે તેમાં ભીલ, ભાઉ, કસાઈ (મરદાં બકરાં વિગેરે કાપનાર) કલાર (દાડ બજાવનાર) પરાધી ફાંસિયા (ફાંસી આપના જરૂરાદ) મચ્છીમાર વિગેરે અતિનીચ જાતિમાં અને નાસ્તિકમાં જો જન્મ થાય ત્વાં પણ મોક્ષની વાત ભગવાન ભજવાની વાત આવે નહિ. અથવા થાય નહિ. સુરે નહિ. અને વળી સત્તસંગમાં જન્મ મખ્યો અને વળી કુસંગને રવાડે ચડી ગયા તો ફરીને આવા જન્મ મરણાં લખચોરાસીનાં દુઃખો દરેક અવતારે ઉભા રહે છે અને આપણાને તો આવા શુદ્ધ સંપ્રદાય તથા શુદ્ધ સત્તસંગમાં જન્મ મખ્યો છે તો કુસંગિથી છેટા રહી મોક્ષ મળે તેવા થતન કરવા. તે છેલ્લે નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહું છે કે

જે જે દુઃખ કદ્યાં સર્વે કથી તે તો પામે છે કુસંગિથી,
કુસંગ છે કારણ દુઃખનું સત્તસંગ છે કારણ સુખનું-રૂપ
કુસંગનો સંગ સહુત્વાગી સર્વે હરિને ભજો સુભાગી
કુસંગ તો કરશો મા કોઈ, જમપુરીનાં દુઃખને જોઈ -
૪૯

સહું જને આ કથા સાંભળી કરવો સત્તસંગ સર્વેને મળી
કહે નિષ્કુળાનંદ નિરઘાર કહું સર્વે વાતનું આ સાર-
પર

લખચોરાસીની વર્ષ ગણતરી અવતાર દીઠ :-

૧. અંડજ-જળજંતુ - ૧૧ લાખ + પંખીનો દેહ - ૧૦
લાખ (૨૧ લાખ)

(૨) ઉદ્ભીજ- ૨૧ લાખ

(૩) સ્યેદજ - ૨૧ લાખ

(૪) જરાયુજ - પશુયોની - ૧૭ લાખ + મનુષ્ય
યોની - ૧૪ લાખ (૩૧ લાખ)

ટોટલ = ૮૪ લાખ અવતાર

માટે આ ભરતબંડને વિશે સર્વાંગે સંપૂર્ણ
મનુષ્યનો દેહ પામવો એ અત્યંત દુર્લભ છે કેમ જે આ
દેહ કરીને જ કાળ, માચા, પાપ કર્મથી અને વળી
મોક્ષના વિરોધી કામ કોધાઈક દોષોથી મુક્ત થવાય
છે આપણો જોયું તે પ્રમાણો અનંત દુઃખો યુક્ત
ચોરાસી લાખ દેહ પામ્યા બાદ આ મનુષ્ય દેહ મખ્યો

છે તે અતિદુર્લભ છે અને સર્વ સુખને આપવા વાળો
છે અને મનુષ્ય દેહ મખ્યો તેમાં સત્પુરુષોનો સબંધ
શુદ્ધ સત્તસંગ, મોક્ષદાતા ભગવાન પ્રગટ પ્રત્યક્ષ
પ્રમાણ મખ્યા છે તે બીજા કોઈ પણ લોકમાં મળતા
નથી અને એ વિના આ જીવનું દુઃખ ટળતું નથી.
વળી સુખી પણ થતો નથી તેથી જ આ દેહની
ઉત્તમતા સમજુને જ કદાચ દેવલોકો પણ અહિ
જન્મને દૂર છે. અને ભગવાનને પ્રાર્થના કરે છે જે

અહો અમીંણ કિમકારિશોભન

પ્રસન્ન એણાં સ્વિદુતસ્વયં હરિઃ ।

યૈજ્ઞન્મ લબ્ધં નૃષુ ભારતાખિરે

મુકુન્દસેવૈપાયિકંસ્પૂહા હિ ન: ॥

આહો હો ! આ ભવતારક ભગવાનની
સેવાના ઉપયોગમાં આવે એવા મનુષ્ય જન્મને આ
જે જુપો ભરતબંડ રૂપી આંગણાનાં જન્મ પામ્યા છે.
તેમણે એવાં શુ શુભ કર્મો કર્યા હશે કે એમને મનુષ્ય
જન્મ પ્રાપ્ત થયો. અમે તો ઘણા કાળથી એ
મનુષ્યજન્મની સ્પૂહા કરીએ છીએ પણ એ મળતો
નથી માટે જણાય છે જે આ તો કેવળ ભગવાનની
કૃપાથી જ આ મનુષ્ય જન્મ મખ્યો હશે.

વળી એ દેવોને વૈભવ વિલાસ ને આચુષ્ય
વગેરે તો ઘણાં બધા છે પણ ત્વાં મોક્ષનું સાધન અને
મોક્ષદર્શક સત્પુરુષો કે સત્તશાલોનો સબંધ નથી.
એ સબંધ તો આ ભરતબંડમાં છે માટે દેવતાઓ પણ
મનુષ્ય જન્મ માટે ભગવાનને પ્રાર્થે છે.

માટે આવો મનુષ્ય તન પામી જે મોક્ષનું દ્વાર
છ તેને આલોકની સુખ સાધ્યબીમાં વિધયોમાં
આશક્ત થઈ મોક્ષ સંપાદન કરતો નથી તેને જાણી
બાજુ હાર્યો જાણાવો જેમ સુવર્ણ (સોનું) બચકાં
ભરતાં નથી કે તેની કઢી કરી પીવાતી નથી. પણ
ખાન પાનાદિક સર્વે વૈભવ એ સુવર્ણમાં રહ્યું છે તેમ
આ દેહ મળમૂત્રથી ભરેલો હોઈ પણ એનાથી મહા
મોદું આત્મશ્રેયક કાર્ય સાધી શકાય છે.

માટે આવા સત્તસંગમાં ભગવાને કૃપા કરીને
આ જન્મ આપ્યો છે તો આ પ્રગટ પ્રમાણ શ્રી પ્રગટ
પુરુષોત્તમમાં જ એક નિષ્ઠ થઈ મોક્ષ પરાયણ થયું.
(કુમશઃ)

રણેહમાંથી સર્વ થતું પડે છે.

શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાન સત્તસંગને વિશે સદાય પ્રગટ છે.

શ્રી હરિચરિત્રામૃતસાગરને આધારે ચિંતન.

સંકલનકર્તા : - શ્રીમતી મનિષાબેન ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલ (અમદાવાદ)

શ્રી હરિ અક્ષરધામના અધિપતિ છે મહા સમર્થ અવિનાશી છે. અલોકિક છે. અક્ષરની પર એવું મહાસ્વરૂપ છે. સર્વ જીવોના અંતર્યામી એવું તેમનું સ્વરૂપ છે. તેમના ચરિત્ર અને ગુણ અપાર છે. શ્રી હરિ સર્વ જીવ પ્રાણી માત્રને કહે છે તેજ સર્વના નિયંતા છે સર્વ કારણના પણ કારણ તે જ છે. આવું જ્ઞાન સત્પુરુષોનો પ્રસંગ કરવાથી થાય છે અને ભગવાનના ધામને તત્કાળ પામે છે.

શ્રી હરિ કહેતા કે એક એક ગુણ શીખયો તે સંતની રીત છે. અમારે તમને બ્રહ્મરૂપ કરવા છે. માટે જબરદાર થઈને રહેજો, નહી તો પગ ટકશે નહી. અમે જે દિવસથી સત્તસંગમાં આવ્યા છીએ ને જે દિવસથી અમારા સ્વરૂપના નિશ્ચયથી દઢતા કરાવીએ છીએ. હૃદયમાં અમારા સ્વરૂપની દાખિ થઈ જાય પછી તેને પોતાનું સ્વરૂપ સહેજે ઓળખાય ને તે પરમ પ્રકાશ અનુભવે છે.

મારા સ્વરૂપની દઢતા વિના જ્ઞાન થતું નથી શ્રી હરિએ સભામાં વાત કરતા કહ્યું કે, અમે અમારા આંક્રિત ભક્તોને અક્ષરધામનું અલોકિક સુખ આપવાનો સંકલ્પ કર્યો છે એટલા માટે અમે સત્તસંગમાં વિચરણ કરીએ છીએ અમને બીજો કોઈ સ્વાર્થ નથી અમારી કિયા અમારા સ્વાર્થ માટે નથી જાતા પીતા ઓફતા પહેરતા બધી કિયામાં અમે અમારા સ્વરૂપનો વિચાર ભૂલતા નથી.

એક ભગવાનનું શરણ અભયપદ છે. આજ જે જે સત્તસંગી થયા છે તે સર્વે અભયપદ પામી ગયા. અમારા સ્વરૂપની જેને સમજ નથી ને તેને સુખની કોઈ ગમ જ નથી. રાજાએ જાતિથી હીન બિખારણને રાણી કરી પણ તેનો સ્વભાવ બિખારણનો જ રહ્યો. તેમ સમજણ વિનાના હરિભક્તો તેવા જ જાણાવા.

એક સમયે એક ભક્તે પ્રાર્થના કરી કે, પ્રભુ હ્યે કચારેય ઉદાસ થશો નહીં. અને અહીંથા નિવાસ કરીને રહો. શ્રી હરિ કહે, અમને રાખવા કઠણા છે. અમને જેને પોતાના માન્યા છે તેને વારંવાર વઢીને કહેવું એવો અમારો સ્વભાવ છે અમેવઢીએ તો પણ અમારા સિવાય જીવનો હરાય બધો ઉડાડી ટે એવો હોય તેના ઉપર અમને હેત ઉપજે છે. જીવની દોટ સંસાર તરફ છે. અમારી દોટ ભગવાન તરફ છે. અમે સંસારને સ્વર્ણ જેવો અસત્ય જાણીએ છીએ. ચક્કવર્તિરાજા પણ નાશ પામે છે એવું નાશવંત બધા લોકનું સુખ છે. બ્રહ્માંડનો પ્રલય વિચારે ત્યારે મોહમાત્ર ટળે અને અમારામાં પ્રીતિ થાય. વર્તન અને સમજણમાં ભગવાનનું ધામ રહેલું છે. આ બે વાના ન હોય તો તેને ભગવાનના ધામનું સુખ મળતું નથી. આ ટેહ વિકારવાન છે, અસત્ય છે. આત્મા અને પરમાત્મા સત્ય છે. અમારું ધામ સર્વોપરી છે. આ વાત જે સંત હરિજન ચથાર્થ જાણો તે બુદ્ધિવાન છે. તેનો ટેહ પડે છે ત્યારે વિમાનમાં બેસીને તેનો આત્મા હરિના ધામને પામે છે.

શ્રી હરિએ કહ્યું જેને જે અવતારોનો યોગ થયો તેણે તે અવતારને સર્વથી મોટા ગાયા, પતિપ્રતા ભક્તિવાળાની આ રીત છે, અવતારોના પણ અનંદ બેદ છે તે જોઈને તેનું સાચું પારખું થાય, પરંતુ તેને પરખનારા બહુ ઓછા છે. જેમ હીરાથી હીરો વિદ્યાય તેમ જ્યારે સ્વયં શ્રી હરિ પ્રગટ થઈને પોતાનું સ્વરૂપ ઓળખાયે છે. ત્યારે તે વાત માન્યામાં આવે છે.

શ્રી હરિના સ્વરૂપનો ઝાન કરાવવા જાય તેમાં પોતાની સમજનો ગુણ ચૂકે, પણ ચથાર્થ નિરૂપણ કરી શકે નહિ. જે દર્પણ તુલ્ય જેમ છે તેમ વાત કરે તે તેના વર્તનમાં દેખાઈ આવે જ્યારે શ્રી હરિ પોતાના સ્વરૂપની વાત કરે તેમાં કસર રહેવા ન દે. કારણ કે પોતે સર્વ અવતારના કારણ છે. દેખાદેખીથી કોઈ બીજા અવતારને આ પ્રમાણે (સર્વનું કારણ) કહેવા જાય તો તે અવતારનો ચોર કરે છે, કારણ કે પોતાનો મોક્ષ પ્રગટ વિચરતા શ્રી હરિના હાથમાં છે. પ્રગટ વગર કદી મોક્ષ થતો નથી. આગળ પણ અનેક અવતારો થયા તેમાં જેને જે મજ્યા ને ઓળખ્યા તેની તેવી ગતિ થઈ છે. પ્રગટની ઉપાસના ને કીર્તન સૌચે કર્યા છે. પ્રગટના ચરિત્રા ગાયા છે.

જેને જે અવતાર મજ્યો તેના જ ચરિત્ર ગાયા છે એમ વિવેકી ભક્તે પ્રગટમાં તાન રાખવું જોઈએ. ભગવાનના અવતારની જેને ઉપાસના નથી તેને અવતારની વાત કરવી. જેથી તેને પ્રગટ ઉપર પણ ભાવ આવે બીજાનું આપણે સાચું કહીએ તો આપણું સાચું માને અને અસત્ય કહીએ તો આપણાને તે પણ

અસત્ય કહે. બીજાને પૂજય કરીને માને તો પોતે પણ પૂજય ભગવાનના અવતારોનું ખંડન કરે તે પાણો અસુર છે. જે અવતારે જેટલો પ્રતાપ દેખાડ્યો તે લખાયો છે. પ્રગટના ચરિત્રાનું ગાન - શ્રવણ કર્યું તેમાં મોક્ષ નિશ્ચિત છે. પૂર્વ થયેલા અવતારોના ભક્તોએ પણ આ તાન રાખ્યું હતું. એમ સુબુદ્ધિજીવે પોતાના ઘર પર (પ્રગટ મજ્યા છે તે પર) તાન રાખવું.

શ્રી હરિએ વાત કરતાં કહ્યું, “સર્વથી પર એવો હું આ સત્તસંગમાં નિવાસ કરીને રહ્યો છું. માણ ઉત્તમ ભક્ત સેવક (મૂળ અક્ષર મૂર્તિ શ્રી ગુણાતીતાનંદ સ્વામી) છે.” તે મારા સ્વરૂપને ચથાર્થ જાણીને મારું ચિંતવન કરે છે. હું જે જે વાર્તા કરું છું. તેમાં પણ મારે એ જ તાન રહે છે. કે મારી મૂર્તિ સિવાય અન્ય પદાર્થ માત્ર સર્વ સત્તસંગીને ટળી જાય, મૂર્તિ જેવી પ્રીતિ કોઈમાં થાય નહિ. જેનું ચિલ મારી મૂર્તિ સિવાય બીજું કોઈ ચિંતવન કરે નહીં તેવા ભક્ત પર મને પ્રીતિ થાય છે. તે વિના તો અક્ષરધાર સુધી બીજે કચ્ચાંય અમારે પ્રીતિ નથી.

શ્રી હરિ હરિજનોને વાત કરતા કહ્યું જે, ભગવાનની મૂર્તિમાં સુખ નહિ માનીને બીજે સુખ માનનારા છે ને અમને કંચનના મહોલ, ઉત્તમ પ્રકારના ખાન-પાન તથા અમૃત્ય વસ્ત્ર, હાથી, ઘોડા વગેરે આપવા માંડયા પણ અમે ત્યાં પણ માત્ર ટક્યા નહિ. જે અમારી સિવાય બીજું કંઈ ન દઈશે તેની પાસે તો અમે સદાય રહીએ છીએ. તેને માટે તો અમે દેહ ધર્યો છે વિના રાખે પણ તેની પાસે અમે રહીએ છીએ.

શ્રી હરિ કહે “અમે ભગવાન (પુરુષોત્તમ)

પ્રગટ થયા છીએ” તે અમે અમારી વાત કરતા નથી. જેને પ્રતાપ દેખ્યામાં આવે છે તે અમારા સ્વરૂપની વાત જેમ છે તેમ કહે છે.

પોતાના કર્તવ્યમાં ભગવાન પળનોથ વિલંબ કર્યા વિના જીવોને કર્મનું ફળ આપે છે. અંતર્યામી છે. શુભકર્મ કરે તેને શુભ ગતિ આપે છે.

અશુભ કર્મ કરે તેને અશુભ ગતિ આપે છે. મનુષ્યને જ્ઞાનરૂપી નેત્ર દીધા છે છતાં જે બંધ રાખીને ચાલે છે તે ખુબાર થાય છે. જ્યાં સુધી માચાની મોટપ અંતરમાં મનાય છે, ત્યાં સુધી તે બાળક બુદ્ધિ છે. અનંત બ્રહ્માંડના સુખ પણ શ્રી હરિના ધામ પાસે તુરુછ છે.

-શ્રી હરિચરિત્રામૃતસાગરમાંથી....

ઘમણ જેવું જીવન જીવીને માત્ર ખાસોખાસ પૂરા કરવાનો શો અર્થ? દેહાભિમાન વિશે ચિંતન.

લેખક :- શ્રી મનહરબાઈ યંદુભાઈ રાઠવા (વડોદરા)

પૂજ્ય સંતો જીવનમાં આપણે ખુલ જ આરંભ કરીએ છીએ. પરંતુ બધો જ આરંભ અહંકારથી થાય છે. કારણ કે આપણે જે પણ કરીએ છીએ તેમાં હું (અહંકાર) ની હાજરી હોય છે. અસલમાં આપણે કરતા પણ એટલા માટે જ હોય છે. કે આપણો અહંકાર (હું) મજબૂત થાય. આપણા સંસારની તમામ કિયા (હું) મજબૂત કરવા માટેની જ હોય છે. આપણું તમામ કર્તાપણું અહંકાર ને ભરવાની કોશીશ જ હોય છે. એટલા માટે સંસારમાં બધાનો પ્રારંભ અહંકારથી થાય છે. પરંતુ પ્રગટ ભગવાનની ભક્તિનો પ્રારંભ અહંકારના નાશથી થાય છે.

પ્રગટ ભગવાનની ભક્તિ જ તેના માટે છે કે હવે હું નહીં ફક્ત તમે જ કર્તા હર્તા છો. આમ પ્રગટ ભગવાનનું સ્મરણ જો પુરા અંતઃકરણાના ભાવથી વાસ્તવિક થઈ જાય તો અનુભવ બની જાય છે. પછી તે ભક્તના હૃદયની એક એક ઘડકણામાં ભગવાનનું નામ પુરુષોત્તમ પુરુષોત્તમ થાય છે પછી તેનું આખું

જીવન બદલાઈ જાય છે. તેના એક એક રૂપાડામાં પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાનનો વાસ રહે છે ત્યારે તેમના જીવનનું આખું રહસ્ય ખુલી જાય છે. પછી તેના માટે, તેના જીવનમાં કોઈ માચારૂપી પડદો રહેતો નથી. અને જે પણ મનુષ્ય કોઈ પણ કાર્યનો પ્રારંભ ભગવાનના નામની નથી કરતો તે તમામ કાર્યો વ્યર્થ છે. અને તે આ લોકમાંથી ખાલી હાથે પાછા ફરે છે. આમ જ્યારે કોઈ પણ કાર્ય ભગવાનના નામ સ્મરણથી શરૂઆત કરવાથી તમે સમાપ્ત થઈ જાય છો, તમારો અહંકાર, તમારું કર્તાપણું સમાપ્ત થઈ જાય છે. ત્યારે ત્યાંથી ભક્તિની શરૂઆત થાય છે. જ્યાં સુધી તમારો કર્તાભાવ (હું કરું છું) હશે. ત્યાં સુધી ભક્તિની શરૂઆત થતી નથી. ભગવાનના સ્મરણનો અર્થ છે કે હવે હું મુલ્યવાન નહીં. હ્યેથી જે કરો છે તેના કર્તાહર્તા તમે જ છો. આમ આપણા અહંકારનો, કર્તાભાવનો નાશ કરી પ્રગટ ભગવાનને કર્તા હર્તા સમજાવું. આપણો અહંકાર જ પ્રગટ ભગવાનની ભક્તિમાં વિદ્યનૃપ છે. આપણી પ્રાર્થના

અધુરી રહી જવાનું કારણ પણ આપણો અહંકાર જ છે. ભગવાનની મૂર્તિ ધારીએ છીએ અને છૂટી જાય છે. માળા ફરે છે હાથમાં પરંતુ અંદર તો કંઈ બીજું જ ફર્હા કરે છે. આમ મંદિરમાં ભજનમાં જઈએ છીએ પણ ભગવાનની મૂર્તિ સુધી પહોંચી નથી શકતા. અર્થાત् ભગવાનની મૂર્તિના સુખભોક્તા નથી બની શકતા. તેનું કારણ છે આપણામાં રહેલો અહંકાર. ભગવાનના સ્મરણનો અર્થ છેકે, હું ને હટાવી લઉછું અને તમને યાદ કરું છું પણ આપણો ખુબ જ હોંશીયાર છે. આપણે જ્યારે ભગવાનને યાદ પણ કરીએ છીએ તો પણ આપણા હૃદયમાં કોઈક ખૂણે અહંકાર અથવા વાસના હોય છે. આમ જ્યાં તમે હોય ત્યાં ભગવાન નહીં રહી શકતા. આમ તમારે અને ભગવાનને રહેવાનો કોઈ ઉપાય નથી.

કેટલીકવાર જે બાપને નતી દેખાતું તે બેટાને દેખાઈ જાય છે. કારણ કે બાપની બુદ્ધિ વાસના, અહંકારની ધુલથી ભરાયેલી હોય છે. સમય અને જીવનના કડવા-મીઠા અનુભવથી બુદ્ધિ ઘોખો ખાઈ જાય છે. દિવ્ય અંખ મેળવવા માટે આ લોકની વિધાની જરૂર પડતી નથી. આપણે એમ ન સમજવું કે આપણી ઉંમર વધારે છે તેથી આપણો બુદ્ધિમાન છીએ. આપણે ઘરડા થઈ જઈએ છીએ પણ બુદ્ધિમાન નહીં થતા. સાચું તો એ છે કે બાળકની પાસે શુદ્ધ બુદ્ધિ અને આપણાથી વધારે નિર્દોષ અંખ હોય છે. તથા તેની પાસે પ્રામાણીક હૃદય હોય છે. અત્યારે તેને અપ્રમાણીકની કંઈ ખબર નથી. તેના બાપ પાસે પણ એક દિવસ આવું કોરું હૃદય હતું પરંતુ ઘરડા થઈને જો બાળકની અંખ મેળવી લો તો

ગૌરવની વાત છે. જ્યારે કોઈ ઘરડો થઈને પણ હૃદયને ઘરકું નથી થવા દેતા તેને તાજું અને નિર્દોષ રાખી મુકે છે. એ જ ભક્તિનું ફળ છે.

ઘમણા જેવું જીવન જીવીને માત્ર શાસોશ્વાસ પૂરા કરવાનો શો અર્થ ! કાગડાની જેમ લાંબુ જીવન જીવી ગયા એ કંઈ જીવન નથી. ભક્તિ વગરનું જીવન ધર્મહીન અને નીરસ બની જાય છે. અને જીવનમાં થોડી પણ તકલીફો આવે ત્યારે જીવન જીવવાની કળા ન જાણવાને કારણે તેઓ જીવન હારી બેસે છે. જે ભક્તના હૃદયમાં વૈરાગ્યનો અને અદ્યાનો જગ્ન થાય છે. તે હરિભક્તને દુઃખ નડી શકતાં નથી. તેને તો દરેક પરિસ્થિતિમાં આનંદ ને આનંદ જ અનુભવાય છે.

મહારાજ કહે છે કે, મારા અક્ષરધામમાં તે જ પ્રવેશી શકે છે કે જે નાના બાળકોની જેમ શુદ્ધ દર્પણમાં જેમ આકૃતિઓ દેખાય છે. તેવા નિર્મળ ચિત્તમાં અર્થાત् કે નિષ્કામ, નિલોભ, નિઃસ્નોહ, નિઃર્માન, નિઃસ્વાદ ઈત્યાદિક એવા લક્ષણ જ્યાં દેખાય ત્યાં ભગવાનનો સાક્ષાત સંબંધ હોય છે. આવા શુભ ગુણોયુક્ત જે ભક્ત હોય તેના હૃદયમાં અમે નિવાસ કરીએ છીએ (તરંગ-૧૧)

વચનામૃત ગઢડા મદ્ય છેલ્લાના ૨૫મા કહે છે કે અમને અહંકાર ન ગમે, તે અહંકાર ભક્તિપણાનો હોય, ત્યાગપણાનો હોય, વૈરાગ્યપણાનો હોય, બ્રહ્મપણાનો હોય, સમજણાનો હોય, વર્તમાન પાદ્યાનો હોય એ રીતનો જે જે અહંકાર તે અમને ન ગમે.

ભગવાનની વાતો.

લેખક:- શ્રીમતી નિશાબેન મહેશભાઈ પટેલ (ઇંડેલ)

શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાનના લીલા ચરિત્રો સંભારતા આ વાત કરીશું. શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાન પોતે ભક્તોને બધી જ જીતનાં અનુભવ કરાવે છે. અને પછી જે બળીયો જીવ હોય તેને ખબર પડે છે કે હા આ ચોક્કસ ભગવાન જ કરી શકે તેમ છે માટે અનુભવથી આપણે સમજુ જવું જોઈએ કે હવે આપણે શું કરવાનું છે? અને શું કરીએ છીએ?

શાબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ, ગંધ એ બધાં પ્રકારે ભગવાનનો સંબંધ થાય ત્યારે પાપ બળે છે. આપણાને ભગવાનની આજ્ઞા છે કે, “ખાદ્ય એટલે વટલાયા, ઊંઘી ગયા એટલે મરી ગયા” આપણે દરરોજ ઊંઘીએ અને ઊઠીએ છીએ પરંતુ રોજનું કામ રોજ કરીએ છીએ. તેમ ભગવાનનું પણ એવું છે. ઊંઘી જઈએ એટલે ભગવાનનું સુખ ગયું અને ફરીથી ઊઠીએ એટલે ફરીથી ભગવાનનું પ્રગટ સુખ મેળવવાનું આમ રોજને રોજ રોકડું કરતું જવાનું છે.

ભગવાનના શાબ્દ એટલે કે ભગવાનનો કે ભગવાનનાં ભક્તો તથા સંતોનો અવાજ સાંભળવો કે ભજનો બોલવા તથા વચનામૃત, લીલા સાગર વગેરે વાંચવા એ બધું શાબ્દરૂપી જ્ઞાન છે જે પીવું ખુબ જ જરૂરી છે.

ભગવાનનો સ્પર્શ એટલે કે ભગવાન પોતે બધાં જ ભક્તોની પીઠ થપથપાવે છે. અને આપણે ભગવાનને પગે લાગ્યું, હાથ જોડીને ઊભા રહેયું, ચાંલો કરવો, ગાલે અડવું આ બધાં સ્પર્શો કરીને ભગવાન હાથનાં પાપ બાળે છે. શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમની પેઢીને ભગવાને શ્રી-પુરુષ પરચે બેદ

રાખ્યો નથી કારણ કે ભગવાન તેમને પરમ હંસો માબે છે.

ભગવાનનો રસ એટલે ભગવાનને આપણાને એટલા બધાં અમનામાં ખેચેલા છે કે આપણે હરિરસ સીવાય બીજું કશું પીવું જ નથી. ભગવાન રસ પીવડાવે છે અને આપણે પીયે છીએ. મૂર્તિનો રસ, વાતોનો રસ એવો ઘણાં પ્રકારનો રસ હોય છે. પણ એ બધો જ ભગવાન સબંધી છે. માટે તે આપણાને, આ જીવને પાવન કરે છે.

ભગવાનનું રૂપ એટલે ભગવાન જેમ છે તેમ દેખાય અને તેમના દર્શન થાય, મૂર્તિ જોયાં કરવી, નિહાળવી અને અંતરમાં ઉતારવી. “જ્યાં જોઉં ત્યાં પુરુષોત્તમ ભાસે, આ તે શું કહેવાય વાલા...”

એ વાક્યમાં જ્યાં જઈએ ત્યાં પુરુષોત્તમની મૂર્તિ દેખાય, એટલે કે શ્રી ડાહ્યાભાઈ મહારાજ માં પુરુષોત્તમ ભગવાન અને નારાયણ મુની ભગવાન રહેલાં છે તે દેખાય છે અને એ જ રૂપ દેખીને આપણું કલ્યાણ અને સંદ્યાનું સારુ થાય છે.

ભગવાનની ગંધ એટલે કે સુગંધ જ્યાં મહારાજ પોતે હાજર હોય છે ત્યાં એક અનન્ય પ્રકારની સુંદર, મનોહર, સુંગધ હોય છે જ. તે આપણાને અત્યંત પ્રભાવિત કરે છે તથા ભગવાન ને જે ફૂલો હાર પહેરાવ્યા હોય તે, જે કુલનો મહિમા એટલો જ કે તેની સુંગધ આપણે લઈએ અને માથે ચડાવીએ તેથી આપણે પાવન થઈએ છીએ.

આમ સર્વે પ્રકારે મહારાજ શ્રી પ્રગટ

પુરુષોત્તમ પોતે આપણાં પર રાજુ તો છે જ પણ આપણે આ ભૂત્યા વગર કરીએ તો રાજુ-રાજુ અને રાજુ જ છે.

જેમ, આ લોકમાં આવ્યા છીએ અને અક્ષરધામમાં જવાનું છે એટલે કે પોત પોતાના ધેરથી આવ્યા છે અને ભગવાનનાં દર્શન માટે ભાદરણ, બાકરોલ તેમજ શાહુપુર જવાનું છે. એવી સમજણા રાખવી. તેમ ઘર અને જગતનું, વ્યવહારનું બધું આ લોક છે અને મજ્યા છે પરંતુ ભગવાનનું મંદિર એ તો અક્ષરધામ છે માટે ત્યાં ભગવાનનાં નિયમ મુજબ પૂજા-પ્રાર્થના, કીર્તન-આરાધના, રાસ-ગરબા અને સત્સંગ કરવો. તેથી મહારાજ આપણી ભક્તિમાં અને સમજણામાં ખૂબ જ વધારો કરશે અને સત્સંગનું ખૂબ જ સુખ આપે છે અને આપશે જ.

ભગવાન તો અંતરચામી છે એ બધું જાણો છે કે ક્યાં, કોણે, કેવી રીતે રાખવા માટે ભગવાન જેવા દેશ-કાળમાં રાખે તેવા રહીને ભગવાનની ભક્તિ કરી લેવી અને પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાનની સાચી (ખરી) પરીક્ષામાંથી પાર ઉત્તી જવું એ જ ઉદ્દેશ હોવો જોઈએ.

આપણાં અહો ભાગ્ય છે કે આજે પ્રગટ સ્વરૂપે ડાખ્યાભાઈ મહારાજ વિચરે છે અને ધેર ધેર ભક્તોને જઈને કહે છે કે એક જ પ્રગટ શ્રી ડાખ્યાભાઈ ભગવાનની દઢ આજા અને દઢ ઉપાસના કરો. જો તમારો કોઈ વાળ પણ વાંકો નહીં કરી શકે. મહારાજ કહે છે કે પુરુષોત્તમ-પુરુષોત્તમ કર હું તારી સાથે જ છું તારું બધું પાર પડશે.

મહારાજની જો કૃપા દર્શિ હોય તો કોઈ

વિષય કે કોઈ માચા તેને અડી શકતી નથી. એક માત્ર દઢ પુરુષોત્તમ ભગવાનનાં આન્ધ્રિત હોય તો મહારાજ જરૂર પરચાં પૂરે છે.

આપણાને મહારાજે અનેક જનમોથી આ વાત કરી છે અને આજે કરે છે તે જે કાંઈ બાકી રહે ગયું હોય તે પુરું કરો. એટલે કે સ્વભાવ, વગરે જેવી વાતો. નહિ તો જનમોનાં જનમ વીતી જશે અને કરવાનું રહી જશે.

જેમ કે, આપણો આ જનમ ભગવાનનું જ્ઞાન પુરું મેળવવા માટે, સમજણા પાકી કરવા માટે ધર્યો છે, તે ના કરીએ તો જે કરવા આવ્યા છીએ તે રહી જાય અને બીજું બાંધીને જઈએ માટે આપણો આપણો જનમ સુધારી લેવો.

આપણાં ધરના નાનાં-નાનાં બાળકોને પણ અત્યારથી જ ટેવ પાડો. કેમ કે કળિયુગમાં ક્યારે લપસી જાય તે કહેવાય નહિ. માટે ભજનમાં આવો ત્યારે સાથે લાવો, નિયમો પડાવો તેથી જ તેમની ભક્તિનો ઉદ્દય થશે અને ભક્તિમાં તેમજ જ્ઞાનમાં પણ વધારો થતો જશે. કારણ કે જે નાનાં બાળકો છે તે બાકીનું પુરું કરવા જ આવેલા હોય છે માટે તે પ્રગટનો જ ભક્ત છે. તેને આ બધું કરવાનું છે. અને સમૈયામાં પૂનમ, અગિયારસ અને અમાસ અચૂક ભજનમાં આવયું. પુરુષોત્તમ ભગવાન કહે છે કે આદા (બીજા) દિવસોમાં મહારાજનાં દર્શને જઈએ તો સુખ ખોબે ને ખોબે આપે છે. પણ જો સમૈયામાં ભગવાનનાં દર્શને જઈએ તો સુખ સુપડે ને સુપડે આપે છે. દુઃખ-સુખ અગવડ-સગવડ વેઠીને પણ ભજન કરી લેવું એમાં જ ભગવાન રાજુ છે.

આપણી જેવના

સંકલનકર્તા : - શ્રી ભગવાનભાઈ ઈગનલાલ પ્રજાપતિ (વડનગર)

આપણે જે કંઈ બધું કહીએ - કરીએ તે બધાને અનુઝળ આવે-બધાને ગમે એવું જે બને-આપણી કોઈ ટીકા કરે - ટોળ ટીખળ કરે એમ પણ બને - પણ ત્યારે આપણે આપણી અંદરની સમતૂલા ખોરવાય નહીં, સમતા સચવાઈ રહે અને આપણી નિર્ભણ આનંદની ભૂમિકા નંદવાય નહિ એ જોવાનું રહે છે. આપણે ખાસ તો એ જોવાનું કે આપણે જે કંઈ કલ્યું - કર્યું તેમાં આપણો સદ્ભાવ - આપણી સદ્ભાવના જરા સરખીયે ઓછી ન જ હોવી જોઈએ. આપણી દાનત શુદ્ધ હોય તો પછી લેશ પણ વિશુદ્ધ થવાનો પ્રશ્ન રહેતો જ નથી. આપણે જે કંઈ કહીએ - કરીએ તો જો સાફ દિલથી ને સાચા દિલથી કર્યું હોય તો પછી આપણે એના છેવટના પરિણામ વિશે જરાચે ફિકર ચિંતા કરવાની રહેતી નથી.

જેઓએ આપણી ટીકા ટીપણી કરી તેઓના આપણે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર જ માનવો જોઈએ. તેઓ આપણાને ખબરદાર કરનારા છે, એમ સમજવું. એવું બને કે આપણી દાનત સાફ હોય, આપણા હુદયમાં સદ્ભાવના ભરપૂર હોય ને છતાં આપણી રજૂઆત, આપણી અભિવ્યક્તિ નબળી હોય તો કોઈને ગેર સમજ થાય એવું બને. એવે વખતે ગેરસમજ કરનાર પ્રત્યે પણ આપણો સ્નેહભાવ જરાચે ઓછો ન થાય એ માટેની પૂરી સચેતતા આપણામાં રહેવી જોઈએ. જેના કારણે ગેર સમજ પેદા થતી હોય - ફેલાતી હોય તે તત્ત્વો નસ્તેનાબુદ્ધાય એ માટે આપણે સતત મથામણ કે કોશિશ કરવી જોઈએ. જેમ સૂર્યના પ્રકાશો ધૂમ્રસ વેરાય છે, તેમ સચ્ચાઈના પ્રકાશો ગેર સમજ પણ દૂર થવાની એમ આપણે શ્રદ્ધા પૂર્વક કહી શકીએ.

જ્યારે કોઈ આપણાને વખાણો ત્યારે જેમ છલકાઈ જવાની તેમ કોઈ પખોડે ત્યારે તરકાઈ જવાની પણ જરૂર હોતી નથી. પખોડનારને પ્રતિકાર

કરવા કરતાં આપણામાંની જે ઉદગમથી સામાને દુઃખ પહોંચ્યું એ ઉણાપને ટાળવા માટે પ્રતિક્રમણ કરવું એ વધારે મુનાસિબ છે. આપણામાં કોઈ કવાણું હશે ત્યારે જ આપણે કોઈની નારાજગીનું નિભિત બન્યા હોઈશું ને ? કોઈને લેશ પણ દુઃખ ન પહોંચે એવી આપણાં મન, કર્મ ને વાણી કેમ થાય તે અંગેની મથામણામાં જ આપણો ધર્મ છે. આપણી જીવન સાધના છે. એમ આપણાને લાગવું જોઈએ. કોઈનાએ દુઃખ દર્દનું આપણો કારણ બનીએ ત્યારે આપણાને ગ્લાનિ થાય એ સ્વાભાવિક છે. એવી ગ્લાનિના નિવારણામાં આપણા અંતર આત્માનો આપણામાંના પરમાત્માનો સતત સહિયારો મળતો રહે એમ થવું જોઈએ.

આપણાને આપણું માટલું ભરવું છે-પરંતુ તે મીઠાને ચોખા પાણીથી, આપણા માટલામાં ભરાતા પાણીનું એક એક બિન્દુ ચોખમું હોય તે અનિવાર્ય છે. આપણો આપણા જીવતરનો ઘટ પણ ક્ષણે ક્ષણે શુદ્ધ ચેતનાથી સભર થતો રહે એવી જ આપણી જેવના હોય એ માટે આપણો આપણી આંખને આસપાસનું જોયા સાથે અંદરનું જોયા તરફ વાળવી જોઈએ. આંતરદર્શન વિના આંતરવિકાસ કે આત્મવિકાસ અશક્ય છે. એમ જ આપણો આપણા કાનને આસપાસનું બહારનું સાંભળવા સાથે અંદરનું સાંભળવા માટે અંતર આત્માને અવાજ સાંભળવા માટે પણ પ્રેરણો જોઈએ.

આપણે જે કંઈ ટીકાટીપણી થાય એને શાંત ચિત્તે ગ્રહી સમજુ એના અનુસંધાનમાં જે કંઈ આપણામાં સુધારાવધારા કરવા ઘટે તે વિવેકપૂર્વક સંનિષ્ઠપણે કરતા રહીએ અને આપણામાંની કર્માને આપણા ક્ષમાભાવને, સ્નેહભાવને અવિરત વિસ્તારતા અને વિકસાવતા રહીએ એ માટે આપણાને પરમ તત્ત્વની પ્રેરણા તેમજ માર્ગદર્શન સતત મળતાં રહો.

ભગવાનના મહિમાની સમજ

તેખક:- કુમારી વંદનાબેન દિનુભાઈ રાઠવા (ચયેર)

આત્માંતિક મુક્તિની સાધનમાં પરબ્રહ્મનો મહિમા સમજવાની વાત શ્રીજી મહારાજે અનેક વચ્ચનામૃતોમાં કહી છે. આવી સમજણ કઠલાલના રામબાઈમાં હતી. ગામમાં તેઓ એક જ સત્તસંગી હતા. શ્રીજી મહારાજ એકવાર કઠલાલમાંથી પસાર થતા હતા ત્યારે રામબાઈએ શ્રીજી મહારાજનો અંગૂઠો પાણીના ઘડામાં બોળાવ્યો અને એ બધું પાણી ગામના ફૂવામાં પદ્ધરાવી દીધું તેમના મનમાં ફ્રંટ વિશ્વાસ હતો કે હવે આ ફૂવાનું પાણી જે કોઇ પાશે તે સત્તસંગી થશે. શ્રીજી મહારાજે જ્યારે આ વાત જાણી ત્યારે પૂછ્યું કે “રામબાઈ ! તમે શાથી જાણ્યું કે બધા સત્તસંગી થઈ જશો ? ત્યારે રામબાઈએ કહ્યું : પ્રભુ ! આપનો રૂપર્શ થાય આપની ફ્રષ્ટિ પડે આપના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ સંબંધમાં જે કોઇ આવે તે બધા જ સત્તસંગી થાય છે તો ગામના માણસો આ પ્રસાદીનું પાણી પીને સત્તસંગી કેમ ન થાય ? શ્રીજી મહારાજે એમની મહિમાની સમજણ જોઈ પ્રસન્ન થયા.

આથી પ્રગત વચ્ચનામૃતમાં ગઢા મદ્ય જમાં સમજાવ્યું છે કે “ભગવાનનું અખંડ ચિંતવન રહેતું નથી તેનું કારણ શું ? તો એક તો અખંડ ચિંતવન થાય તેવી શ્રીજી જોઈએ જ્યારે એવી શ્રીજી ના હોય ત્યારે તેટલું મહાત્મ્ય જાણ્યા વિના બીજા કોઈ સાધન કરે તો પણ ભગવાનનું અખંડ ચિંતવન થતું નથી. ભગવાનના સ્વરૂપનો મહિમા જાણે છે તેને જ ભગવાનનું અખંડ ચિંતવન થાય છે. તેના વિના ક્ષાણી લંગોટી તથા તુંબડી તેમાંથી પણ મનને ઉખેડવું મહા મુશ્કેલ છે.

ભગવાનને સાચી શ્રીજી અને ભક્તિથી ભગવાનને રીજવવાથી તેનું ફળ ભગવાન અવશ્ય

આપે છે. રામભાઈને ભગવાનમાં અતૃપ્ત શ્રીજી અને વિશ્વાસ હતો આથી શ્રીજી મહારાજે પણ એમની ભક્તિ, શ્રીજી અને મહિમા જોઈને પ્રસન્ન થયા.

એટલે જ આ સત્તસંગના જે નિયમ છે તે ધર્મના અંગ છે અને પરમ આભૂષણારૂપ છે તેનાથી આ લોક અને પરલોકમાં જીવ શોભે છે જે નક્કી નિયમ રાખતા હોય તેથી સત્તસંગ વદ્ય અને તેને જ સાચા સત્તસંગી કહેવાય. નિયમ બહાર જે વર્તે છે તેનું ફળ અહીં કેટલાંક પામે છે તે નજરે જાણો દેખાય છે. નિયમ તોડીને ઠગાની પેઠે ઉપરથી જ સારો દેખાતો હોય તેનો સંગ ભાઈ-બહેને કરવો નહિ. દઢ નિયમ રાખે છે તે બ્રહ્મમહોલ ને પામે છે. જે નક્કી નિયમ રાખતા હોય અને ત્યાગી-ગૃહીના નિયમ તથા સત્તસંગીની પ્રથા પ્રમાણે નક્કી વાતો કરતા હોય તથા અમારો જે પ્રતાપ જોયા સાંભળ્યામાં આવ્યો હોય તેની વાત કરતા હોય તેથી સત્તસંગ વદ્ય છે અને તેને જ સાચા સત્તસંગી જાણવા એમ પુરુષોત્તમ ભગવાન કહે છે.

અનંત બ્રહ્માંડમાં નિયમ જેવું ભૂષણ ન મળે નિયમ આગળ બીજા ભૂષણ કલંકરૂપ અને દુઃખરૂપ છે. નિયમ તજુને સારા વસ્ત્ર, આભૂષણા, મોતી વગેરે ધારણ કરે તે લાંછનરૂપ છે અને પાપરૂપ લાગે છે તેથી અમે નિયમરૂપી વસ્ત્ર આભૂષણા હરિભક્તો ને પહેરાવ્યા છે જે તેમને આ લોક અને પરલોકમાં અધિકપણે શોભાવે છે. જેને સત્તસંગી અને સત્તસંગમાં પ્રીત હોય તે સમજુ શકે છે.

“થનગન કરતી આવી ચુવાની (કાવ્ય)”

આજ થનગન કરતી આવી છે ચુવાની....
મસ્ત ગગનમાં પંખીડાની જેમ ઊડતી એ

રહેવાની...
અનંત મહત્વકાંક્ષાઓ જીવનમાં એ ભરવાની...
દ્યાન દઈને સાંભળો મિત્રો શું એ કહેવાની...
મિત્ર મોજ ને મસ્તી એ લાવવાની...
આગળ વધાનો જોમ એ જીવનમાં ભરવાની...
ભાગીદારનું મહત્વ એ આપણે સમજાવવાની...
ને શિખર પર પહોંચવાનો દ્યેય બાંધી
આપવાની...
આજ મળી છે આપણાને તક આદ્યાત્મિકતાની...
જેની રાહ પર આપણે દોટ છે મુકવાની...
આવી છે ઉમર પુરુષોત્તમ મંત્ર જપવાની...
ને ગુરુઝાજીામાં ટુકડુક થવા આવી આજ ચુવાની...
સાર્થ-શતાબ્દી વર્ષની મોજ છે માણવાની...
નિયમોની દઢતા જીવનમાં છે ઉત્તરવાની...

અભાવ અવગુણાની વાત છે સર્વે ત્યજવાની...
ને માયા મૂકી સત્સંગ કરવો એ રીત ગુરુ
રીજવવાની...
દૂંઘા છે શ્રી અક્ષરાતીત પુરુષોત્તમના આદર્શ
ચુવક બનવાની...
ને આદ્યાત્મિકતાની મહેક ચારેકોર
પ્રસરાવવાની...
મન કર્મ વચ્ચે સદ્ગુરુ પુરુષોત્તમ ને પુજવાની...
થન ગન કરતી આજ આવી છે ચુવાની...
॥ જયશ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ॥
“Young people need models”
અર્થાત
“ચુવાનોને આદર્શોની જરૂર છે.”

શ્રી પુરુષોત્તમ ભગવાનનું બાળપણ

સંકલનકર્તા : - ચિ. પાર્થ વિકમભાઈ રાઠવા (ખેડા)

બાળપણમાં જ પુરુષોત્તમ એકાંકી જીવનમાં રાચનારા હતા. તેમને જગતની ઈતર પ્રવૃત્તિ સાથે જરા પણ મેળ હતો નહિ. મોટા ભાઈ ત્રિકમભાઈ શાળામાં અભ્યાસ કરવામાં નિપૂણ બન્યા પણ આ એકાકી મહાપુરુષને શાળાના સમૂહજીવનમાં રસ પડ્યો નહિ. તેમના ગુરુ એમ કહેતા કે, “સોટી વાગે ચમ ચમ અને વિધા આવે ધમ ધમ” આ કથન સાથે શ્રી પુરુષોત્તમનો મેળ મળ્યો નહિ. તેમને શાળા જીવન કંટાળાબર્યું લાગ્યું. તેમનું એકલવાયું અને એક દ્યાની માનસ આ શાળાની દિવાલને તોડી અને જતાં જતાં શિક્ષક તરફ સ્લેટની પ્રસારી ફેંકતા કાચમને માટે શાળાને નમસ્કાર કરી ચાલી નીકળ્યા.

આ બનાવ પાછળ તેમના માનસનું એક દર્શન પણ આપણાને મળે છે અને તે પોતાની શ્રેષ્ઠતાનું ભાન શાળામાં તેમનું સ્થાન મોખરે કેમ નથી ? એ વિચારે તેમણે શાળાને વંદના કરી હતી.

પ્રત્યેક કાર્યમાં તે મોખરે રહેતા. આ ઉન્નતગામી સ્વભાવે જ ભવિષ્યમાં તેમને ઈશ્વરના માર્ગમાં પણ ઉન્નત બનવાનો રાહ બતાવ્યો. બાળપણનું જીવક જોતાં જણાય છે કે તેમનામાં અને દુનિયાના વ્યવહારમાં એકપાયું ન હતું.

મુનિ મહારાજને પણ તેઓ કહેતા કે, ભણવા જેવી તો એક બ્રહ્મવિધા છે. બીજી વિધા ભણી કરીને પાછા બીજા જનમમાં નયેસરથી આ લોકની વિધાઓ ભણવી પડે છે. જ્યારે બ્રહ્મવિધા એક જ વાર ભણવી પડે છે અને તે કાચમ આપણા આત્મા સાથે જડાઈને અમર થઈ જાય છે. જે યધારિ આજે પણ બ્રહ્મવિધાની ઉત્તમ શાળા બાકરોલ, ભાદરણ વગેરે ધાર્મોમાં ચાલે છે. જે ભણી નંબર અધ્યાત્મ લાવીને શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાનને રાજુ કરીએ.

શ્રી પ્રગાટ ભગવાનના પરચા

લેખક :- શ્રી કનુભાઈ સૂર્યકાન્ત વકીલ (અમદાવાદ)

સને ૨૦૦૫-૦૬નો પ્રસંગ

રવિવારની રાત્રે ૮.૩૦ વાગ્યાની આસપાસ હું અને મારા ધર્મપતની આંબાવાડી અમદાવાદના બંગલામાં હિંચકા ઉપર બેઠા હતા. ટેકાવાળો હીંચકો હતો પરંતુ થોડો જુનો થઈ ગયેલ હતો એકાએક હીંચકાનો પાઈપનો ટેકાનો ભાગ તુટી ગયેલ અને અમે બે જણા નીચે પડ્યા. પાઈપના ભાગમાં ગટરનું ઢાંકણું હતું. પરંતુ મને એકદમ ચમત્કાર થયો હોય તેવું

લાગ્યું મને કોઈ પાછળથી ધીમે ધીમે ટેકો આપી સુવાડ્યો હોય તેવું લાગ્યું. મારી પતનીને સહેજ જ માથામાં વાગ્યું હું પણ મને સહેજ પણ ઈજા ના થઈ આવી રીતે પ્રગાટ પુરુષોત્તમ ભગવાને મારી રક્ષા કરી તે વાત હજુ પણ મને ચાદ આવે છે.

(શ્રી બાકરોલ ધામમાં રાખેલ સુચન પેટીમાંથી મળેલ પત્રનો પ્રસંગ.)

શ્રી પ્રગાટ ભગવાનના પરચા

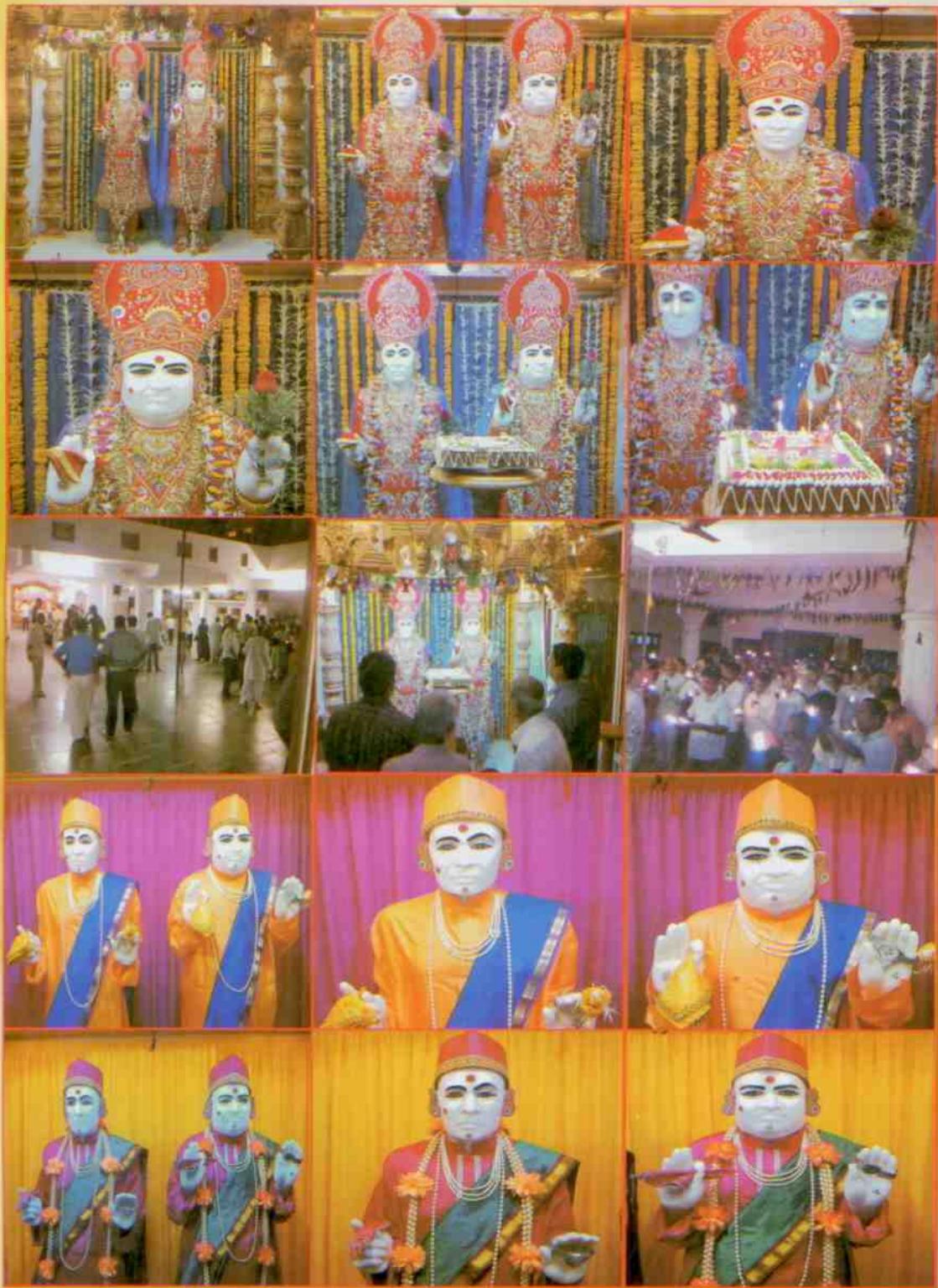
લેખક :- શ્રીમતી ગીતાબેન હિતુભાઈ પટેલ (નવસારી)

નવસારીમાં વરસાદ હોવાથી હું અને મારા પતિ બજારમાં ગયા હતા. તેમાં ચાલુ વરસાદમાં અમારી નાની બેબીને સ્કુલેથી લાવવા તથા દુધ ઇત્યાદિક વસ્તુઓ ખરીદવા બાજુવાળા પાડોશી સદ્ગૃહસ્થની ગાડી લઈને ગયા હતા. મારા પતિ (હિતુભાઈ બલ્લુભાઈ પટેલ - લીગડ) પાડોશીની ગાડી હોવાથી તેમાં પેટ્રોલ પુરાવવા માટે પેટ્રોલ પંપ ઉપર ગયા.

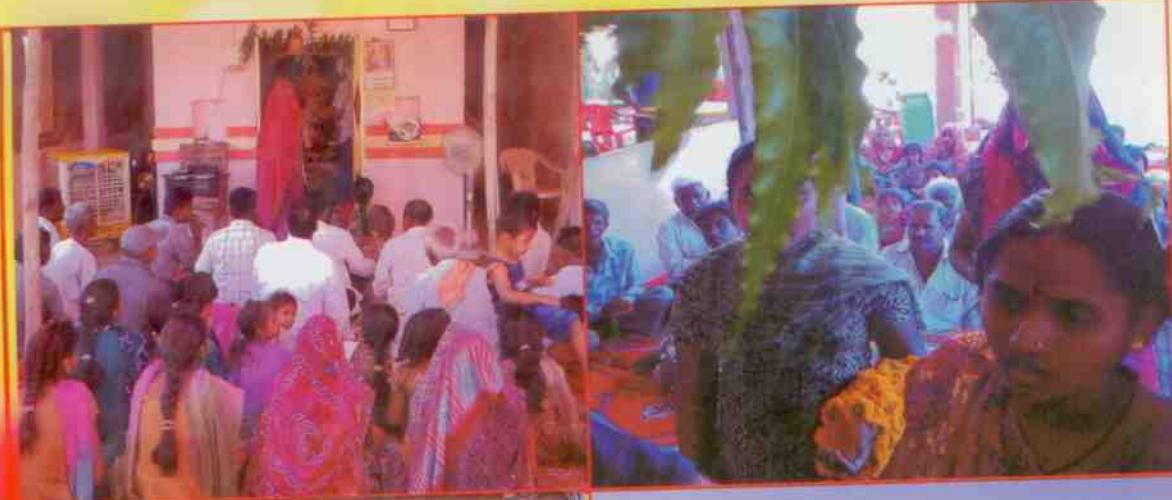
પેટ્રોલ ભરાવ્યા બાદ સંજોગોવસાત ચોમાસાની સિક્રિન અને સતત વરસાદને લીધે ગાડીમાં શોટસાંકિટથી આગળના ભાગમાં ઘડાકા સાથે આગ લાગી. અમે બધા ગભરાઈ ગયા કે એકદમ શું થયું ટાંકીમાં પેટ્રોલ કુલ હતું, ગાડીમાં આગ પકડાઈ ગઈ, જે ગાડી પાડોશીની લઈને આવ્યા હતા. મેં અંતઃકરણપૂર્વક શ્રી પ્રગાટ પુરુષોત્તમ

ભગવાનને પ્રાર્થના કરી. તેઓ સાક્ષાત અમારી વ્હારે આવ્યા હોય તેમ લાગ્યું. મારા પતિને પ્રેરણા થવાથી તેમણે પેટ્રોલપંપ પર રાખેલી રેતીનો ગાડીના આગળના ભાગ પર મારો કર્યો ને આગ કાબુમાં આવી ગઈ જેથી ગાડીને ખૂબજ ઓછું નૂકશાન થયું. જો આ અધિત ઘટના ચાલુ (રનીંગ) ગાડીમાં કે, બંધ ગાડીમાં અમે બેઠા હોત ને થઈ હોત તો અમારા જાન-માલને ખતરો હતો. પણ, સમયસર, યોગ્ય પ્રેરણા પિયુષ આપીને અમારા પરિવારની ભગવાને રક્ષા કરી જે અમોને આજ દિન સુધી ચાદ આવે છે. (રૂબરૂ કહેલ પ્રસંગમાંથી)

શ્રી ભાઈરાજાધામમાં શ્રી નારાયણ મુનિ ભગવાનનો ૧૨૧મો જન્મ જયંતી ઉત્સવ તા. ૧૮-૫-૨૦૧૩
તથા વિવિધ અમાસે ભગવાનના વાચા દર્શન

પાવી જેતપુર તાલુકાના લુણપાદ્રા ગામ મુકામે નવનિર્મિત શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમ મંદિરમાં
પ્રગટ પુરુષોત્તમ શ્રી ડાયબાઈ મહારાજની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠા ઉત્સવ તા. ૨૬-૫-૨૦૧૩

If undelivered please return to :

From :

Shri Dahyabhai Maharaj Mandir Trust

Shri Pragat Purushottam Mandir

Shri Purushottam Nivas (Tower),

At & Post : BAKROL,

Ta. & Dist. Anand - 388 315,

Gujarat, India.

Mobile : 91 - 94270 63271

Website : www.pragatpurushottam.org

E-mail : pragatpurushottambakrol@yahoo.co.in

Printed Matter

BOOK - POST

To,

Printers : Perfect Graphics, Juna Rasta, Anand. Ph. (02692) 251937